Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 23 ИЮЛЬ, 1985 ШУ. ● № 88 (7123). Мах 3 кеп.

КПСС XXVII СЪЕЗДА—ХЬИНАРЕЧА КЪАХЬЕГАМА 27 ДЕКАДА!

Чакхъяьннай 5-гIа декада

✦

ДЕКХАРЕХ ЛОАРХIАБУ

Парте аргIанарча XXVII съезда сийленца вакъабахара докхагIдола декхараш тIаийцад Назрановски мальх еча завода болхлоша. Цар лаьрхIад шера план 26 декабре кхоачашъе, къахьегама овсарле планал совгIа 1,2 процент лакхъе, арахецача продукцега дIабода мах 0,6 процент лохбе, шин дийнахьа кхоньча материалий чотагIа къахьега.

Уж декхараш толаме кхоачашдара «КПСС XXVII съезда — хьинареча къахьегама 27 декада!» яхача девизагIа шерра яхь йоаржаьй заводерча бригадаша. ХIара декадагIа итогаш ю яхье баьннараша даьхача толамий. ПхелагIча декада итогех хьалхара моттиг яьккхай Чакнева Райхьант керте латтача мальха - булочни изделеш арахецача бригада коллективо. ШоллагIа моттиг яьккхай Салимжанова Фаннас кулгалдеча бригада болхлоша.

ЯХЬЕ КОТБАЬННАРАШ

Шерра социалистически яхь йоаржаьй «Промавтоматика» НПО Грозненски опытни завода болхлоша. Цар дикка тIехкхоачашъяьй деррига технико-экономически хьокхамий ах шера план а тIанийца докхагIдола декхараш а. Паччахьалкхен планал совгIа ара а хийца, мальхала яьккхай итташ эзараш сомий мальха тайп - тайпара продукци.

Чакхъяьннай пхелагIа декада. Заводерча яхье яьнначa бригадашта юкъе цу декаде котъяьннарех я Ткаченко Ранса Герасимовиан Малякин Федор Алексеевичи керте латтача радиоаппаратура монтажникийн слесарий-сборщикийн бригадаш, Шмыга Виктора кулгалдеча наладчикий бригада коллектив.

ХЬУВКЪАМ - 85

ЦХЬАН КОМПЛЕКСАГIА

Укх шера 2950 гектара тIара ка бола ялат чу а ийца, 2060 тонн Даьхенна дIадала дезаш ба Назрановски района «Назрановский» совхоза къахьегамхой. Ялат чудена мукъадаьннача 600 гектар гаргга долча кхай тIа мошача доакъара хьажкIаш дIае лаьрхIад. Хьалхашка латта декхараш кхоачашдара совхоза къахьегамхоша малагIа кийчо яьй, хIанз фу деш ба дувц тахан цу боахама кулгалхоша.

Совхоза парткома секретарь Мислауров Увайс: — Ялат 10—12 балха дийнахьа чу а дахьаш, хIара гектара тIара 24 центнер чуэца декхар тIанийцад. КIи-марса балхашта тIахьожам лоаттабара штаб вIашагIъеллар. Цунна керте совхоза директор Б. Ю. Дударов оттавир, хIаьта гIо дара — боахама керттера агроном К. М. Бекмурзиеви керттера инженер А. Я. Бархановеи. ТIеххьарчарна ялат чуэцара - транспортни отрядашта кулгалделга тIадиллад.

Цу отрядашкарча техникага хьажара, наьха культурно-бытовой хьалаш вIаштIехьдахара, социалистически яхьа итогаш яра, кхы тайпа балхаш чакхдахара ийс звено хьайир.

Балхацара наьха моральни материальни безам совбаккхара оттаяь мероприятеш дIайовзайтар совхоза коллектива собране. Цул тIеххьагIа хIара отряде, звене хиннача собранешка де дезар белгалдаьккхар. Цудухьа хьалхарча дийнахьа денз геттара дика дIадоладир кIимарса балхаш.

Бекмурзиев Къурейш: — Тха отряде 16 комбайн, 10 автомашин, лафеташ тIехьайийза 6 трактор я. Хьакхари ардари цхьана долаш 1450 гектара тIара ялат чуда дезаш ба механизатораш.

ХIанз коллективни подрядагIа болх беча Плиев Мухьмад - Башира кулгалдеча бригаде ялат чуэцаш да тхо. Из 1200 гектар совгIа да цун. Вурийтта сагах латтача цу бригаде ка болча ялатал совгIа хьажкIаш, доакъара культураш а кхею.

Болх сиха а цIена а бе гIерташ къахьег хIара механизатора. Совхозе вIашагIъеллача халкъа тIахьожама группана юкъебоагIачарел совгIа, цар дечунга хьожаш хул Плиева бригада совета юкъебоагIа Котиев Бембулати Ведзижев Руслани. Ший бехкагIа комбайнеро гIалат нийсдалийтача болх юхабайт, нагахьа сацна «бехке яр» комбайн яле, из тоаллуца кхай тIа ялийтац. Кхай тIара хьатта цхьа машина дIаяхийтац дIа ца язъеши цул тIеххьагIа цун даьга журнала тIа кулг ца яздайташи.

Шоай низ дIакхоачар ду техникана ма хулла дикагIа доал де гIерташ механически мастерске заведующе Евлоев Махьмада, сваршикаша Плиев Махьмадеи Султыгов Iусманеи. Сиха тоаю цар еха моллагIа агрегат, машина.

Раьза да тхо наьха культурно - бытовой хьалаш вIаштIехьдоахача звенос беча балха а. Чам болаш а тайп-тайпара а хул тхона кийчбу кхача.

ТолашагIа бараш морально а материально а белгалбаха декхарийла йолча совхоза комсомольски организаце секретара Булгучева Милихана кулгалдеча звенос Iуйрийна балха баьхкача наха хьалхарча дийнахьа шоаш мишта къахьийгад, мел ялат чуийцад, яхье хьалха малав ха йиш хулийт. ДинагIчарва цIе вымпелаш, ахчан премеш лу.

Комбайнерашта юкъе яьржача яхье хьалха ба Оздоев Уматгирии Ажигов Хаджи-Муради, хIаьта шоферашта — Дзейтов Руслан, Плиев Хаж-Мурад, Котиев Махьмад..

Мукх чубена а баьккха, хIанз кIа хьокхаш да тхо. Дика ба хьувкъам. ХIара гектара тIара 25 центнер йоал.

Кхаш чах мукъадоахача звено кулгалхо Оздоев Салангири: — Тха бригаде пхийтта саг ва. Бекмурзиева отрядо ялат чуийца даьккха кхаш чах мукъадоахаш да тхо. Из болх дукха хIама ца эшаш шин бIаь гектара тIа баьб. Балха норма кхоачаш ца еш цхьаккха саг вац тха коллективе. ХIаьта хила йиш а яц, коллективни подрядагIа къахьегаш да тхо.

Массарел дикагIа болх беш ба автопогрузчикашца ча тIадувтташ бола Тазиев Дауди Ведзижев Джабраьили, фермашка ча дIакхухьаш боахка Шадиев Хьасани Евлоев Мувсаи. Техникага дика хьож механик Албогачиев Иоакъаш.

Оаха мукъадаьккха лаьтта цу сахьате дезача дискашца цамцадоаккхаш кIаьдду, тIаккха мошача доакъара хьажкIаш дIаюв. Лаьтта кийчдеш геттара овсаре болх бу трактористаша Ведзижев Борисеи Осканов Мурадеи.

Бархаоев Iалихан: — Тха отряде 12 комбайн, йиъ жатка, йиъ Е 302 яха косилка я. Цул совгIа,ялат дIакхахьара 12 автомашин а еннай тхона. Хьакхари ардари къаьст - къаьста долаш 1500 гектара тIара кIа чуэца дезаш я коллектив. Аьлти-Юртарча отделене я хIанз отряд. Иигъ бIаь гектара тIара кIа касарех Iо а дилла, дукха хIама ца эшаш 300 гектара тIара дар аьрдад оаха хIанзле.

Комбайнерашта юкъе хьалха ба Торшхоев Товсолтеи Камурзаев Мувсаи. Булгучева Милихана звенос арахийца дукхагIйола «молнеш» цар сийна язъяь я. Тхоашта кхухьача юача хIаман а раьза да тхо.

Совхоза керттерча хьатта заведующи Муцольгов Ювнаш: — Хьатт дика Iалашъяьй ялат докъадеча, цIендеча, кхыча техникаца. Опыт йолаш ба цу техникаца болх беш бола нах а. ХIаьта геттара дика къахьегаш ба ялат цIендеш йола Богатырева Iабадат, докъадеш вола Костоев Iалихан, автопогрузчикаш тIа къахьега дай воIи АлиевгIар Ювсапи Анзори.

Iуйрийна ворхI сахьат даьлча денз бийсана 12 сахьат даллалца къахьегаш я хьатта коллектив. Даьхенна дIадалара, дIадера ялат кийчдеш. Белгалдаккха доагIа, кхай тIара хьатта хIанз хьатIакхухьа ялат 22 процент гаргга тIоадал йолаш долга, кхо ди хьалха 29 процент йолаш а дар. ХIаьта паччахьалкхено 15 процентал лакхагIа йоацаш тIоадал йоаллар мара дIаэцац.

Дукха болх бу хьатта ханна вIашагIъеллача Алиев Ювсапа кулгалдеча партийни а Оздоев Хаматхан керте латтача халкъа тIахьожама а группаша. Хьатта хьайоагIа, укхазара арайоала цхьа машина йитац цар ца озаш, журнала тIа дIа ца язъеш.

ДIаяздаьр М. ХАМАТХАНОВ.

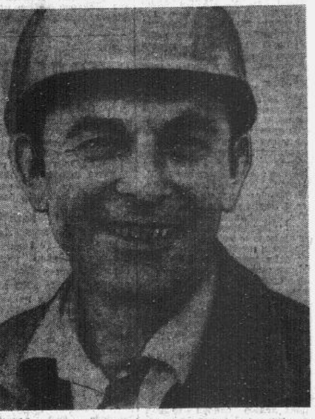

Нохч - ГIалгIай гIишлон управленена чуйоагIача СМУ-2 дика вовзаш ва комплексни бригада кулгалхо Салтымурадов Хьасан.

Ше къахьегача объекта лоархIам бизза кхета а беш уллуврча новкъосташкара хьаккхашта доагIар хьадехаш, иштта царна ца ховш дар дIахьехаш ва бригадир.

Иштта хьаьнала къахьегаш хьавоагIа Салтымурадов, Грозненски городской Совета депутат хиларах тарра дукха къахьег цо, новкъостий шийх бенна тешам ца беабе гIерташ.

«За трудовую доблесть» яха медаль, сийлен грамоташ, маьхера совгIаташ тийннад цуна.

СУРТА ТIА: бригадир Х. Салтымурадов.

И. ПЛИЕВА сурт.

Свеклаш хьийкъай

Укх шерралца дукха лелаяьц шекара свеклаш Гудермесски районерча «Кошкельдинский» совхоза, иттех шу хьалха укхаза «Кавказ» колхоз хиннача хана цар дикка йоккха моттиг дIалоацаш хиннаяле а. Комсаш кхеелга боахам лелабара керттера лостам болча совхозо дукха йоакхо яцар цу культура.

ГIулакхаш хувцаденнад укх шера — 120 гектара тIа шекара свеклаш дIайийнай совхозо. Уж кхеяра ше къаьстта бригада вIашагIъеллай, 1973 шера комсаш лелаеча дика толамаш дахарах Къахьегама ЦIеча Байракха орден яьккха коммунистка Бисамирова Курджан керте а йолаш. 68 комсаш лелаер за хIанз боахама свеклаш лелаяра сийле юхаметтаоттаяра хьинаре къахьегаш. ХIара гектара тIара 300 центнер йолаш шекара свеклаш чуэца лерхI бригада коллективо.

Белгалдаккха деза цхьаькха а — 30 гектара тIа доакъарийна свеклаш кхеелга а К. Бисамировай бригадана тIадиллалга. Цу ерригача плантацешта цхьатарра дика Iунал ду свеклаш лелаераша. Цудухьа хIанзлехьа килограмм гаргга оз шекара свеклаша, хIаьта доакъарийчар шозза дукхагIа оз.

Дика хьийкъа свеклаш кхеяра тIехьара къовсам ахархоша дIаболабир дIаяхача гураьхьа 70-нех хIара гектара тIа 30 тонн ширдаьнна кхо дилларцеи, ерригача плантацей хIара гектара тIа 700 килограмм йолаш азотеи фосфорен минеральни удобренеш товсарцеи. Цул совгIа, тIеххьагIа хIара гектара тIа 200 килограмм йолаш нитроаммофос а техай.

Бригада къаьстта чIоагIа йоакхо ю плантацешта доал дара. Шозза кара оасар даьд цар свеклашта. Трактористa Яшуев, Ташрудина макха баьккхаб, мугIарашта юкъе культиватор яьккхай. Цул совгIа, свеклай лазараштеи зулам деча хIамаштеи духьала молхаш а техай цо.

Къаьстта хьинарегIа къахьег бригада подрядагеи йиззача хозрасчетагеи яьлча денз.

— Визза вола лаьттан да лоархI тхох хIаране, — йоах звенона керте йолча коммуниста Идразова ПаьтIамата.— Болх бе нах гулбе безац хIанз. ХIаране ше лох шийна болх, из дика чакх а боаккх. Оаха дика кхетаду, тха алапи а хьал-таро а юххера чуэцача хьувкъамах тийша хилар. Овсаре, гIулакхах дог лазаш къахьег хIаране. Цудухьа дика а я тха свеклаш.

Къонабарашта хьокхам гойташ, берригa болхлой шоашта тIехьа боахаш хьинаре къахьегаш хьабоагIа Эльмурзаева Лала, Таталова Белита, Межидова Исират, дукха кхыбараш.

— Укх шера оаха лаьрхIад, — дувц К. Бисамировас, — доакъарийна лаьрхIача свеклай хIара гектара тIара 400—500 центнер йолаш хьувкъам чуэца. Цо таро лургъя хIара кхоабача Iатта 30—40 центнер йолаш доахана маша лакхдеш дола маьхера доакъар Iалашде. Шекара свеклаех аьлча, уж оаха паччахьалкхенна дIалургъя 30 эзар совгIа центнер, план дуккха тIеххкоачаш а еш. Иштта хургда КПСС XXVII съезда дола тха «Кошкельдинский» совхоза свеклаш лелаерий къахьегама совгIат.

Е. ПРЕМЫСЛЕР.

КПСС Центральни Комитетеи СССР Министрий Советеи

КПСС Центральни Комитетон СССР Министрий Советон соцам тIанийцаб «1986 шера интенсивни технологеш юкъейоалаяра чотах ка болча ялатий культурай, бIаьсти дувча кIи, хьажкIий, лакхъяра чакхдаха дезача берца, дуга производство гIулакхех».

Соцам тIа белгалдаьккхад, укх тIехьарча хана ялатий производствана интенсификаци елга сихдеш мехка цхьадола гIулакхаш чакхдоахилга. Шерлу дикагIа технически характеристикаш йолча техниках, эффективнегIа йолча удобренеехи баьцовгIаш лораяра йолча средстваехи пайда эцилга, товарни ялат доаккхача регионашка уж дукхагIа дIаухийтилга. Цо таро лу ялатий боахам лелабара боарам лакхбе, бIарчча хьанийцача лаьтта леладара культура лакхъе.

Цунца цхьана дуккхача боахамашка дIахьежаеча ресурсех комплексно пайда ца эцар, дукkханахьа уж дIа-хьа йоаржаяр, технологически дисциплина телхаяр бахьан долаш дIадохийтача рузкъах хьахулачун боарам лоха ба.

Массе а хана дикагIдола ялаташ кхедара керттера никъ хиларах тарра интенсивни технологейх ялатий культураш кхею майдаш дIахо шеръелга лоархIаме хилар белгал а деш, КПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои могальй интенсивни технологейх гурахьа а бIаьсти а дIадув кIа, хьажкIаш, борц, дуга леладу майдаш дIахо шеръярах йола союзни республикай Компартей ЦК-ай Министрий Советийн йоагI - йоагIача министерствайн ведомствайн, Iилман учреждений предложенеш.

Союзни республикай Компартей ЦК-аштеи Министрий Советаштеи, центральни министерстваштеи ведомстваштеи, парте крайкомашта, обкомашта, райкомашта автономни республикай Министрий Советашта, крайисполкомашта, облисполкомашта, райисполкомашта, колхозийи совхозийн кулгалхошта тIадиллад эша материально-технически кхоачамаш тIатеIIа ялатий культураш кхеяра тIадерзаделга, из интенсивни технологейш юкъейоалаярах йоагIаш йола эффект яккхара хиланза даргдоаца хьал лоархIилга. Ерригача комплексах дола балхаш дизза чакхдоахилга Iалашдар, районашка техкача дикагIча сортех долча фуца оптимальни ханашка ялаташ дIадера, хьаддача хьувкъама лаьрхIа минеральни удобренеш тувсара, оасарах, зе дерех, лазарех баьцовгIаш лораяра система шерра юкъейоалаяра къаьстта теркам тIа а бохийташ.

Могадаьд интенсивни технологейх кхееш йола ялатий культураш коллективни подрядах болх беча хьалха латтача бригадаштеи звеноштеи тIачIоагIъелга, удобренеш а пестицидаш а тохара, ялаташ дIадера а чуэцара а балхаш чакхдахара эшача боараме царна тракторашлаьтта тоаду орудеши машинаши къоастаелга. Интенсивни технологейх лелаеча ялатий культурай ерригача майдашкара программах лаьрхIа хьувкъам боаккхалгеи совнагIа ялат чуэцилгеи Iалашде. Интенсивни технологейх пайда эцаш лакхагIа хьувкъам кхебелга IалащдергдолIча районашкеи боахамашкеи цу тайпара ялаташ дIадер нийса лаьрхIад. Союзни республикай Компартей ЦК-ашеи Министрий Советашеи совнагIа ялат даккхара заданеш увттае еза областашта, краяшта, автономни республикашта цар тIанйцача интенсивни технологеш юкъейоалаяра боарамга хьежжа, интенсификацега дIадахар хьувкъамца дизза меттаоттаде дезилга теркал а деш.

Союзни республикай Министрий Советаш, СССР юрта боахама Министерство декхарийла я ка болча ялатий культураш, бIаьсти дув кIа, хьажкIаш, борц, дуга хургдолча кхашка товса минеральни удобренеш ханнахьа автономни республикашта, краяшта, областашта лоаттаелга Iалашде.

Интенсивни технологеш юкъейоалаярах хьахулар дукхагIа хилийтара кхашта комплексно агрохимически окультуривани яра боарамаш белгалдаьхад.

Химически промышленноста Министерстванеи минеральни удобренеш арахецача Министерстванеи заданеш еннай пестицидаш арахеца а оттаьча ханашкеи цу гIулакха эшача боарамеи юрта боахама уж дIакхахьийта а.

СССР Госснаб, СССР мехкдаьтта чакхдоахача а нефтехимически а промышленноста Министерство, химически промышленноста Министерство, СССР гIишлон материалий промышленноста Министерство, мехкдаьтта продукташца Iалашъяра йола СССР Паччахьалкхен комитет декхарийла я ханнахьа белгалъяьха химически препараташ арахецара еза бийдал, хIаьта иштта уж дIаяхийтара эша тара а хилийтара гIулакхаш чакхдаха.

Машиннаькъий бувзама Министерствана тIадиллад белгалдаьхача мовхьех удобренеши пестицидаши ханнахьа дIакхухьилга Iалашдар.

Тракторашi юртбоахама машинаши еча Министерстванеи СССР Госкомсельхозтехниканеи заданеш оттаяьй 1986 шера интенсивни технологейх ялатий культураш лелаяра юрта боахама эша машинаш кийчъеи дIаяхийтеи.

СССР Госплана, СССР Госснаба, тракторашi юртбоахама машинаши еча Министерствана, СССР Госкомсельхозтехникана, СССР юрта боахама Министерствана, союзни республикай Министрий Советашта тIадиллад минеральни удобреней керттера дакъа лаьттана кIал тохача селкашта - культиватораштa йола сошникаш, парана тIоадал чусоцаяра технологе культиваторашта балха органаш, юкъарча балха лаьрхIача нохарашта боал кIалтIа ца боаккхаш кха тоадара йола корпусаш, хIаьта иштта лостамах харшаш доаха а пропашной культурашта Iунал деш ленточни хьисапе гербицидаш тоха а балха органаш йола селкаши культиватораши серийно арахецилга вIаштIехьдаккхари оттабаьча боараме 1986 шера уж юрта боахама дIайохийтилга Iалашдари.

СССР юрта боахама Министерства, СССР Госкомсельхозтехника, В. И. Ленина цIерагIча Ерригсоюзни юртбоахама Iилмай Академе, союзни республикай Министрий Советий декхар да массанахьа колхозаштеи совхозаштеи ялатий культураш лелаеча интенсивни технологех караерзае практически новкъостал де, специалисташи механизатораши Iомабелга вIаштIехьдаккха, ханнахьа техника, фу кийчде, удобренеш, пестицидаш лоаттае, хIаьта иштта технологически дисциплина нийса лелаелга Iалашде.

Хиланза даргдоацаш лаьрхIад интенсивни технологеш толаме караерзаярахи ялатий лакха хьувкъамаш дахарахи къахьегам коллективашта, юрта боахама болхлошта, агропромышленни комплекса кхыча доакъошта, Iилман учрежденешта моральни а материальни а стимулировани яра хьалаш оттаделга.

Могадаьд ялатий культураш лелаяра интенсивни технологеш кичъечеи юкъейоалаечеи хьинаре (доккха) дакъа лаьца, лакха балха хьокхамаш даьха балха хьалха латтараш, специалисташ, боахамийн предприятейн кулгахой, Iилманхой, 1986 шера итогех СССР орденаши медалаши яла оттабелга.

Союзни республикай Компартей ЦК-аши Министрий Советаши, парте крайкомаш, обкомаш, райкомаш, автономни республикай Министрий Советаш, крайисполкомаш, облисполкомаш, райисполкомаш, министерстваши ведомстваши, агропромышленни объединенеш декхарийла я ялатий боахама интенсификаци яра, удобренеех, пестицидех, кхыдолча материально - технически кхоачамех дикагIа пайда эцара тIехьара колхозийи совхозийи кулгалхой а специалистий а бехктокхам лакхбе, массанахьа паччахьалкхен дисци п л и н а чIоагIъелга,хIара боахамо лакха дикал йола ялат даккхарей кийчдареи планаш кхоачашъелга Iалашде.

Соцам тIа белгалдаьхад ялатий боахама эффективность дIахо лакхъяра тIадерзадаь иштта кхы цхьадола гIулакхаш а.

* * *

КПСС Центральни Комитети СССР Министрий Советичi чIоагIа тешаш я, партийни, советски, боахама органаша, кулгалхошеи специалисташеи, колхозникаша, совхозий болхлоша, Iилман-технически прогресса карагIдаьннарех тIатеIIа пайда а эцаш, интенсивни технологеш шерагIа юкъейоалаяра ларда тIа тешцаме дукхагIа ялат даккхара мел эшар дергхиларах.

1985 ШЕРА 22 ИЮЛЕ КХАЧЧАЛЦА РЕСПУБЛИКА БОАХАМАШКА ДОАКЪАРАШ КИЙЧДАРА ЙОЛА СВОДКА (эзараш тоннаш)										
Районаш	йол		сенаж		силос		баьца хьоар		ча	
	план	кийчъяьй	план	кийчъяьй	план	кийчъяьй	план	кийчдаьд	план	кийчдаьд
Ачхой-Мартановски	3,2	0,827	4,0	5,012	31,0	4,864	1,0	0,280	6,300	1,560
Веденски	11,0	2,610	0,7	0,350	15,0	5,280	0,1	0,057	1,600	0,750
Грозненски	24,1	13,979	20,1	8,753	118,6	9,221	5,7	1,208	31,200	11,866
Гудермесски	7,3	5,350	3,0	6,760	29,0	2,734	0,7	0,100	10,500	2,795
Малгобекски	7,3	4,930	1,4	3,070	28,8	2,950	0,7	0,225	17,600	4,050
Надтеречни	16,2	11,364	4,6	10,024	55,4	11,540	2,5	0,334	16,400	4,817
Назрановски	7,3	2,362	7,0	8,600	55,6	14,670	1,8	0,090	8,800	1,294
Наурски	33,8	19,290	3,8	3,839	75,1	9,332	3,7	1,586	19,200	9,396
Ножай-Юртовски	12,1	2,315	3,9	3,984	10,0	0,616	0,2	0,085	3,100	0,720
Советски	10,7	0,315	1,4	0,180	12,7	1,110	0,1	0,093	1,200	0,370
Сунженски	12,0	3,958	13,3	15,720	115,0	3,060	2,5	0,804	32,100	9,749
Урус-Мартановски	4,0	2,210	6,0	4,898	40,2	0,525	1,3	0,580	10,000	4,110
Шалински	7,3	5,494	3,3	—	50,0	2,700	1,5	0,342	13,500	4,249
Шелковской	40,2	24,697	5,2	6,412	81,0	20,598	13,0	5,484	16,800	6,608
Республике гIолла		101,185		78,402		89,520		11,424		62,324

ТАРОНЕХ ПАЙДА ЭЦАШ

«КПСС XXVII съезда — хьинареча къахьегама 27 декада» яхача девизагIа социалистически яхь йоаржаяь балхаш деш ба тха совхоза хьайбаш леладераш.

Карарча шера ялх бетта дулх даккхарен из паччахьалкхенга дохкареи планаш дикка тIеххкоачашъяьй цар. Республика боахамашта юкъе яьржача социалистически яхье котъяьннарг лаьрхIа, КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота а луш, республикански Сийлен улга тIа а йоаккхаш, яхье хьалхара моттиг хьожаьй совхоза. Цу дезача совгIаташа кхы тIа хьинар айдаь къахьегаш ба хьайбаш леладераш.

ДIадахача Iай чIоагIа халонаш ла езаш нийсъелар совхоза коллектив. ХIаьта хьайбаш тIера ца дувлийташи диза долаши Iангара дахa барти цхьоагIои йолча болхлой низ дIакхаьчар дIадахача шера шортта доакъар Iалашдаь хиларах. Дулха лаьрхIа кхоабача хIара бежана юкъера лаьрхIача дийнахьен буси 883 грамы дозал IотIадеттадалийтад, планагIа хила доагIар 600 грамм долаш, хьакхарчашта — 602 грамм, план 350 грамм йолаш.

Къаьстта боккха теркам тIабохийт оаха жа дебадара а. ШоллагIа шу да уж леладеча поточни технологи юкъейоалаяра боахаме опыт дIахьу. ХьагIучох цох боккха пайда а боал. Иштта дIадахача шин шера дахкаш дола жа тIакхийттад 9 процент, хIаьта хIанз дерригача жех 56 процент хулараш уж а да. ХьатIахулача шерашка дерригача жена юкъе дахкараш 65—70 процентага дIакхоачаде лаьрхIад.

Iан замалахьа жа дахкаргдолаш гIулакхаш вIаштIехьдахарах таро хиннай продукци дукхагIа яккха а цох дIадодар дикка лохде а.

Къаьстта теркам тIабохийт оаха хьайбашта доакъар Iалашдара. Укх шера цкъарчоа хьекха чуниийцача баьцех 4 эзар тонн дика йол кийчъяьй. Иззал из кийчъе лерхI кхы цIаьккха хьокхаргйолча баьцех а.

М. ЮНУСОВ,

Шелковской района «Каргалинский» совхоза керттера зоотехник.

КПСС XXVII съезда сийна кхы а лакхагIара толамаш дахара оарцагIъяьннача «Сунжанефть» яхача мехкдаьттеи гази йоахача управлене коллективо шоай дош хьаддача гIулакхашца чIоагIдеш къахьег.

Хургйолча коммунистий форума хетаяь хIанзле чакхъяьннача йиъ декадах управлене дикагIчарна юкъе а дикагIа толамаш хиннад А. Махничев керте латтача скважинашта капитальни ремонт еча цеха коллективеи, Н. Летникова кулгалдеча мехкдаьттеи гази йоахача бригадаи. Цар хIара дийнахьара нормаш 120—125 процент кхоачашъю.

Белгалдаккха деза дIабахача ялх бетта баьча балха итогегIа а Н. Летникова бригада хьалхара моттиг яьккха хилар. Ерригa управлени дика лоархIаьй ах шера декхарех. Иштта планал совгIа, даьккхад 330 тонн «Iаьржа дошув», 600 эзар кубометр газ. Продукци маьхала яккхара план 105.4 процент кхоачашъяьй. Къахьегама овсарле цу юкъа планал совгIа лакхъеннай 5.8 процент. ДикагIчарца нийслуш къахьегарех ба А. Кривко, И. Кодзаев, Х. Аушев керте латтача бригадашкара нах.

Управлене коллективо дош деннад КПСС XXVII съезда сийна шера задани укх шера 28 декабре кхоачашъе.

ДИКАГIЧАРЦА НИЙСЛУШ

Партийни вахар: балха стиль

МАЛАР—ЗУЛАМА ЮХЬИГ

Партийни организацеша тахан беча идеологически балха юкъе лоархIаме моттиг дIалоац малар меларашта, алкоголизмана духьала лоаттабеча къовсамо. Вай хьожаргда из болх «Автоспецоборудованне» яхача опытно - экспериментальни заводе мишта лелабу.

КхоалагIча механически цеха профорга коммуниста Кравец Аркадий Мотолевича дувц: «Малара тIера бараш кIезига бацар массехк шу хьалха, кIаьта уж бовзаш бар уллуврча новкъосташта меттел, цехий кулгалхошта а, во «лараш» юташ хиларца. Балха тIа хьабахка тIехьабувлар е вIалла ца боагIаш бусар, хьабаьхкача а шоаш хьакима бIаргкIала нийсбеннилга хоаделча болх бара кеп увттайора, брак хулийтар. ХIаьта цехерчар кIеззига дирст мелъялийтача делкъа хана уллуврча тика чура малар нийце, кIезиг-дукха хьоа «бошабий» юхабоагIар. Из цеха начальника цхьа бахьан бехк а баьккхе дутар. ХIаьта мастераш дукхагIча хана царна гештдеш бар, цкъаза шоаш а молаш барий тоабаца нийслуш хиларца. Коллективе шерра дувца оттадацар цу тайпара хIама даь саг вытрезвителе кхаьча е зулам даь моттиг ца хилча. Молаш бараша шоай дезалашта, гаргарча наха тIалоаттадеча Iазапах дувца эттача каьхат тоъаргдацар аьнна хет, йоах ветерана.

Цу дегазача гIулакхаща лоаттабу къовсам ирбара боккхача маьхе хилар къахьегама дисциплина чIоагIъяра тIалеста чакхдоаха гIулакхаш хьаьддача ларда тIа оттадаь КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленум, бригадни хьисапе къахьегам вIаштIехьбоаккхилга. Производства эффективность лакхъяра къовсам боаржабир завода а цехий а партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша. Коммунистий, комсомольций бехктоккам айбир. Из лакхера Iоболабаь болх бар, хIаьта лохера бараш а бацар йовсарал леладеш бараш кхы дIахо ла безам болаш, хIана аьлча, тIа-тIа дукхагIа хулар къахьегаме хIаране лоацача даькъага хьежжа алапи телаш болх бу зIамига коллективаш, мукъача хана тIуртаза баллалца мела а мелаш, шоллагIча дийнахьа киловзалаш увттаерашта хьалхара болх бе лацар царна. ХIанз заводе цу тайпара 42 бригада я берригнех 60 процент нах а лоацаш. Зехьа йоаю ха кIезигъеннай, арахеца 90 процент гаргга продукци Дикала знак латташ я. Продукцена реализаци яра боарам карарча шера ялх бетта 105,9 процент хиннаб, дизза кхоачашдаьд договорни декхараш.

Дукха къахьийгар экспериментальни участка коллективо толашагIволa газоэлектросварщик Н. малара тIера ваккха гIерташ. Даим молаш веце а, кIезиг-дукха «бIайхача кхачах» кхийттача атта киса доасташ хиларца гонахьа кхестараш шортта корабоагIар. КIезиг - кIезига водаш, мухалегIа чуводаш латтар башха-дика къахьегамхо. Новкъосташта хьалхашка дIа а оттаваь, массехкazза чIоагIа бехк баьккхар цох ветеранаша, доттагIаша кIома дош аьлар. ТIаккха цхьан юкъа вужар, тIаккха юха а дирст йоастар. Указ арадаьннача гIоне цох хIама ала йиш йолаш дац тхо, йоах воккхагIволча мастера, коммуниста А. Ржевске.

Пхийтта сагах латтача цар коллективе доагIар хIаране шийгара а новкъостацкара а хьадехаргдола хьалаш хьадаьд. Царех цхьанне прогул яь е кхыдола харц хIама даь моттиг яц. Цудухьа шоаш пенсе баха ха хьатIаэттача а балхара дIаболхац къоаной. Завода коа цу дийнахьа урагIъяхийта ягIа байракх а цу участке къахьегачар сийна шершаш яр.

Бакъда, из дац завода коллективо алхха кхетам балара методах пайда а эцаш, шоай коллективе хьахинна а кхычахьара тIаиха а берригa алкоголикаш унахцIенеи диззаи долча вахарга баьхаб, яхилга. Дуккказа хоза а гIожа а дувцарах, къахьегама коллективах долча Законо ма яххара ший балха декхар кхоачашдеча сага еча гIойленех бахарах: отпуске гурахьа е Iай мара ца вахийтарах, премех а шу чакхдаьлча кхы тIа луча алапех а ваккхарах, салаIара путевка ца яларах, квартира эцара йола цун аргIа тIехьаяккхарах дIакхета тугаш боацарех ца къаьстача яланзар коллектив. Кердача документаша ма яххара, № 4 йолча цеха профкомеи администрацеи дехарагIа массехк саг 33 статьяй 7 пунктагIа балхара дIаваьккхав.

Маларца дувзаденна ца доагIа гIулакхаш леладерех мел йола даннеш профилактика советe вIашагIтохилга Iалашдаьд предприяте.

ХIара бетта заседанеш чакхйоах цо, гIулакх дикача е воча оагIорахьа лестад тохк. Хьалха къаьстта сагото яйташ дар завода гаьна № 4 йолча цехера хьал.

Укх деношка профилактика совето ше беча балхах лаьца парткоме отчет еш цу цеха воккхагIволча мастера, алкоголизма секце кулгалхочо В. Т. Дигалова хоам бир, шоай коллективера морально-психологически хьал укх тIехьарча хана дикка тоаденна хиларах. Февраль бетта цига заседани чакхъяьккхар цу совето. Цун рекомендацеш керттерча даькъе кхоачашъяьлга белгалдаьккхар цу совета отчет ялехьа моттигашка гIулакх тохкаш хиннача парткома комиссе. Совето малара тIакхувш барий, дисциплина телхаерий гIулакхий учет хаьдда оттаьй. Цун состав дукха ха йоацаш, доагIар моллагIчунгара дизза хьадехаргдола нах юкъе а бохийташ, хийцай.

— Бакъда, из дац дисциплина телхаераш цига цIенбаь дIабоахилга Iалашде мегад, яхилга. Нагахьа санна предприяте ах шера цу тайпара 32 саг нийсвеннавале, царех ахаш гаргга бараш цигара ба, — йоах А. И. Савина. ТIаккха дисциплина телхаяри пелинг тохари вIаши цхьана дика тарлуш долга кхетадеш ма дий.

Малара духьалара партен правительстван лоархIаме документаш арадаьнначул тIехьагIа, коллективе цIаькха а цIаькха а хьежар ерригa организаторски, кхетам балара балха звеньяш вIаши ювзилга, вахара массе оагIонаш: наьха къахьегам, цар салоIилга, дезале йоаккха ха тергалъелга Iалашдара де эшарашка. Ерригача цехашка коммунистий, болхлой юкъара собранеш чакхъяьхай. Цига дакъа лацара а эшар хьадехара а хьожабир парткома, профкома членаш, парте, тIема, къахьегама ветеранаш, завода кулгалхой. Наха эгIазло кхайкаеш дийцар маларaш меларех, дисциплина телхаерех, балха тIа ледарло гойтарех.

Шоашта гIойле ергвя аьнна хьалха хеташ хиннарий дегашка цу уйлашта кердача Указо кхы моттиг ца йиталга, оалаш ма хиллара, шоашта юхабовлара, пахацара маза ца хадийтара тIеххьара хинна «тIий» даьга дIадаьннилга дIахайтар малара доттагIашта.

Наьха сакхетаме дика лераш йитар июнь бетта НГIАССР юстице министр И. А. Албастов, цун заместиталаш А. И. Котиков, Ю. И. Румянцев хьалха а болаш юристий йоккха группа завода цехашка къамаьлаш деш, вIаши хетараш дIа-юха оалаш хиларо. Алкоголизмана духьаларча законех коллектив чIоагIъяра, вай вахар унахцIенагIа хилийтара мишта пайда эца беза дIахьекхар, дуккхача хаттараштa жоп делар.

Бухсоццаш хьож тхо ши бутт хьалха парткомо тIаийца мероприятеш кхоачашъяра леламга. Цу хьакъехьа партен правительстваси даьча социалмашта пропаганда елга, кулгалхой отчеташка ладувгIилга (июнь бетта отчет луш хиннав завода директор Л. М. Негинский), гоалбувларашкара доагIар лирагIа хьадехилга, массава тIа а волаш гуччахьа предприяте суда заседанеш дIакхухьилга, салаIара, спортивно - массови мероприятеш шерагIа йоаржаяра бу болх дийнбара хоадамбола гIулакхаш чакхдахара комсомол оарцагIйоакихилга Iалашдаьд. Беноерча салоIача базе спортгородок хьае болабеннаб, спортивно - массови болх дика лелабарах комсомольски организацена «Спартак» ДСО совгIат деннад.

Хан - ханнахьа а цIенхаштта а городерча порядка йоакхо яра араювл парте Ленински райкомеи райисполкомеи карара кара тела ЦIе байракх лелаю завода халкъа дружина, вай вахар Iаьрждеча айпаща къовсам лоаттабара оарцагIбаьннаб заводе болх беш бола депутаташ, халкъа тIахьожамхой, идеологически балха бIухой.

Малараш меларашца лоаттабу къовсам кхы а чIоагIбара фу де лерхI коллективо? Производственни участкашка, лоалахарча Первомайски улицагIа малараш дохкача тика тIа активисташа лор-наркологаца цхьана ю рейдаш бетта цкъа яь ца Iеш шозза е. дисциплина телхаерий гIулакхаш шерагIа дIадовзийта, болхлой дезалашца лоаттаду бувзамаш чIоагIде. Шоай предприятена, № 41 юкъерча школана, «Красный молот» завода, стадиона гаьна йоацаш йола малараш дохка тика кхы а гаьна яьккхача бакъахьа хеташ ба цар' къахьегамхой.

С. МАЙСИГОВ.

Шалински района «Зори Кавказа» яхача совхоза Iаьсий леладеш я Мусхаджиева Аманта. Ткъаь ворхIлагIа шу да цо цига хьаьнала къахьега. Цу юкъа йоккха балха опыт караерзаяьй Амантас.

Кагийча наьха хьехамча а я. ХIанз совхоза ферме болх беш барех цхьабараш цунца Iомабенна ба.

Цхьа шу дIадахийтац хьинар долча болхлочо ше тIаийца социалистически декхари плани тIехнхоачаш ца еш. Даьхено боккха мах баьб Мусхаджиевай къахьегама. Цунна еннай Октябрьски Революце, Къахьегама ЦIеча Байракха, «Знак Почета», Къахьегама Сийлен III степена орденаш. Ленински юбилейни, «За трудовую доблесть» яха медалаш.

Общественни вахаре а доккха дакъа лоац Аманта. Из я Новожизненски юрта Совета депутат, совхоза профкома член.

СУРТА ТIА: «Зори Кавказа» яхача совхоза дикагIйола болхло Мусхаджиева Аманта.

З. АМЛИЕВА сурт.

БОЛХЛОЧУН УЙЛАШ

Къоастаданза даргдоаца дош

Укх шера 50 гектара тIа кабачкеш дIайийра тха совхозе, дукха рузкъа дIа а дохийташ. Цигара уж нийс бIаь тонн дIаяла езаш я паччахьалкхенна планагIа. ХIаьта хьалхашка оттадаь декхар кхоачашде тха низ дIакхоаче тамаш я. ХIана аьлча, цхьаннахьа а дIа ца эцаш, кхай тIа йохкалуш яда уж, духхьал тха бригаде 40 тонн хIалакьхиннай хIанзле, хIаьта ерригача совхозе — 400 тонн гаргга. Лоацца аьлча, фу дергда ца ховш дисад тхо.

«Чеченингушплодоовощхоз» кулгалхоша оттаьча разнарядкага хьежжа, Грознерча консерваш еча заводе июль бутт болабелча денз хIара дийнахьа 27 тонн дIайие декхарийла яр. Цул совгIа, «Горплодоовощторго» дош деннадар тхогара кабачкеш дIакхахьа. Цхьабакъда, дийцар кхоачашдац цо а.

Грознерча консерваш еча заводе дIауха машинаш юхаухийт кабачкеш чакхйоаха лини болх дIаболабара хIанз а кийча яц, яхаш, бахьанаш а доахаш. ХIаьта «Горплодоовощторга» кулгалхоша, уж наха дIаийяц, йоах. Цудухьа кабачкеш мича хьоргья хац. ХIаьта денгара дие доал дукхагIа кхач уж. ДIаяхьа моттиг ца хиларах чу а ца эцаш ют. ДIайие йолайича боарамал тIех кхаьчай яхаш бахьанаш даха а мег.

Цу тайпара хьал да сьмарсаькхаца а. Из 50 гектара тIа дIабийнабер совхозе. Цигара 150 тонн бохка беза планагIа. Цунах 32 тонн «Горплодоовощторго» дIаэцаргба аьнна договор да, цхьабакъда, из кхоачашдеш дац. Хьабаьккха сьмарсаькх кхай тIа талхаш улл.

Цул совгIа, кхы а цхьа хIама да, 32 тонн «Горплодоовощторго» дIаэцарг ма бий тхогара, хIаьта бисар хьанга дIабала беза белгалдаьккхадац хIанз а.

Шеко а йоацаш кхы а ийрчагIа сурт хургда помидораш кхевчача. Хьаяьхачул тIехьагIа, сиха талхаш йола уж, массе хана санна укх шера а дукха хIалакьхургья дIаяхьа моттиг йоацаш.

Тхачул дикагIа дац гIулакхаш «Чеченингушплодоовощхоз» объединене дукхагIдолча кхыча боахамашка а. Даьр хаданза довндаь баьцадаараш леладе безам бола нах лаха хIара шера халагIа хулаш доагIа.

Кхеяь продукци дIаяхьа моттиг йоацщаше а «Чеченингушплодоовощхоз» объединене кулгалхоша, масала, тха совхозага иштта дукха кабачкеш ,саьмарсаькх, кхыдола баьцадаараш сенна дIадуйт!

Сона хетачох бакъахьа хургдар республика баьцадаараш чакхдоахача, мах беча организацей низашка хьежжа царца хоадамболлаш дола договор а даь, из кхоачаш ца дича боахамашта хинна зе цу организацеша, хIаьта царна, хиннар боахамаша токхаргдолаш вIаштIехь а даькха, «Чеченингушплодоовощхоз» объединене баьцадааpаш дIадера хIара колхоза, совхоза лаьрххIа планаш оттайнча, е хIара боахама уж культураш дIае шоай лоIамагIа планировани е бокъо елча. Уж гIулакхаш цIенхаштта, дизза чакхдаьхача Кхачан программа кхоачашъеча геттара доккха дакъа юкъедахьа йиш хургьяр тха совхоза а ерригача республика а баьцадааpаш леладерий, хIара шера зехьа доврдацер бIаьш тоннаш баьцадаараш.

Б. ЛОРСАНОВ,
Ачхой - Мартановски района «Овощевод» совхоза бригадир.

ТОЛАМГА БОДА НИКЪ

Октябрьски бурув тохара балхий управлене Найпак Владимир Павлович керте латта бригада укх пятилетка кхаь шера вIаштта СССР мехкдаьтта промышленностерча бригадашта юкъе лелаьча социалистически яхье хьалхара моттигаш йоахаш хьаенай.

ДIадахача дикъ шера 23144 метр бурув техад цо. ПланагIа доагIар 19790 метр йолча. ХIаьта бурув тохарга дIадодар 802 эзар сома маьха лохдаьд. Миштa вIаштIехьдаьннад из толам баккха?

«Пхе шера план — 4,5 шера!» яхача девизагIа болх бара социалистически яхье бовла тIахьийхар республикера лаьттан ченаш техкараш цу бригадо 1985 шу дIадолалуш. Цунца цхьана цо декхар тIаийцар кхоьча материалий, электроэнерге чотагIа, шера пин денал кIезигагIа доацаш болх бе. Хано ше гучадаьккхар. бригада нийссача наькъ тIа хиннилга. Из коллектив бурув тохаш я «Гойт-корт» оалача моттиге. Вай республике кIоарга лоархIаш яц цо йоаха скважинаш — 3500 — 3900 метр. 1984 шера ерригача объединене бурув тохача дикагIа хьоккамаш хилар цу бригада. Цхьаболчарна мотталургда кIоарген тIехкIоарген бурув деттача кхычахьарчарел цига аттагIа да, аьнна. Из ишта дац. 1500 — 2500 метр лаьттагIа бурув кIоаргденначул тIехьагIа чухерца йоалалу цхьайолча хана скважина, гIумара тIоанаша инструмент дIалувцаш моттигаш а хул. Фух даь а метраш яхара тIаккхувш оамал-м яц бригада. Эггара хьалха дагакхаба деза, болх дика бари цунга дIадодар лохдари, къахьегам аттача баккхари.

Цудухьа соахка эксплуатаце скважина дIаелар графикал 72 ди хьалха. Бурув тохача дIадодар 92 эзар сома маьха кходир. ШоллагIча скважина тIа кходир 80 эзар сом.

Укх шера Коталон 40 шу дуза ди гаргакхаьчача цхьайтталагIча пятилетка задани кхоачашъярах рапорт делар бригада.

Бурувдетта бригада — цхьа уйла йола технически технологически, социальни дешаш цхьана къестаду коллектив. Укхаза опыт йоккхагIа йолчар кагирхошта дIаIомаду шоашта ховр. Бурувдеттачар В. Киреева, А. Павлова, Г. Кривоносова, бурувдеттарий гIончаша С. Долгиха, К. Пирогова шоай низи хьинари кходац балха къайленаш кагирхошта дIайовзийташ.

Ер пхийтталагIа шу да бригадира В. Найпака мехкдаьтта промышленносте болх бу. ХIаьта царех 10 шу бригадир волаш къахьег цо Октябрьски УБР. Наьха къахьегам лерттIа вIаштIехьабаккха, коллектива барт чIоагIбе ховш, доагIар хьадехаш вола принципиальни новкъости кулгалхои хиларах тарра вовз из ерригача объединене.

Цул совгIа, В. Найпак дика рационализатор а ва. 1984 шера цо еннача 4 рационализаторски предложенех баьнна экономически пайда 250 эзар сом ба.

«Грознефть» объединене эггара хьалхарчарца бригадни хьисапе болх бе йолаелар, В. Найпака кулгалду бригада.

Бригадо договор - подряд оттайнр. Ханал хьалха балхаш кхоачашдарах теларгдолча алапе а хоадам бир. Цул совгIа, материалашта, бийдала, электроэнергена кхом барга хьежжа бригадана алапел совгIа преми а хьожаю. Преме дукхали кIезигали тийша да балхий дикалах.

Нагахьа санна «тIехдика» деррига балхаш даьдале преме боарам 40 процент я, «дика» — 30 процент. Преми дIа-юха екъ хIаране къахьегама юкъе лаьцача даькъага хьежжа. Нагахьа бригаде чувоагIа саг балха тIехьаваьннавале, цо прогул яьяле, балха тIа брак нийсъялийтаяле цу сага луш йола преми а дикка кIезигагIа хул. Цо къахьегамеи производственнии дисциплина тоаю, хIаране цIенхаштта теркам тIабохийт шийна хьалхашка латта декхар кхоачашдара.

Практико тешал ду бригадни хьисапе къахьегалга дукха а толашагIа долга. Из ишттa долга гучадаьлар В. Найпака бригада 1984 шера баьча балха итогех. Духхьал доагора - смазочни материалаш, химреагенташ, цемент, электроэнерги хьурмат деш дIаахийтарах аьттув баьлар 168,9 эзар сом кходе.

З. СИЗОВА,
Р. АЛМАЗОВА,
«Грознефть» объединене инженераш.

Назрановски трикотажни фабрике наладчик ва Местоев Адам.

Ший говзал дика караерзаярал совгIа цо кхы а массехк смежни професси а Iомаяьй. Местоев фабрике вовз дика рационализатор хиларах тарра а. 1984 — 1985 шерашка слесарaщца Могушковцеи, Танкиевцеи, Берсановцеи цхьана Местоева еннача рационализаторски кхаь предложене 32240 сом экономически пайда баьб фабрикана.

СУРТА ТIА: наладчик А. Местоев.

И. ПЛИЕВА сурт.

● *КХОМ БЕ, ЛОРАДЕ, ЛАРХIА*

Договор... каьхата тIа

Укх шера теплицашка а арарча кхашка а кхо бIаь совгIча гектара тIа тайп-тайпара баьцадааpаш хьалкхедаьд Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза кхаш леладераша.

Агротехнически бокъонаша дIа ма деххара гIулакх дарах дика хьийкъай нарсаш, помидораш, кабуц, хохаш.

Пхи бригада я уж леладеш. Сатуев Iаддала кулгалдеча подрядни хьисапе къахьегача № 1 йолча бригадо теплицашка хьалкхеяьй нарсаш. Уж шоай ханнахьа маьхала яхара колхоза правлене укх шера апрель бетта договор даьд респотребсоюза чуйодаш йолча Грозненски коопторгаца. Цу тIа белгалъяьккхача графиках, коопторг декхарийла хиннай теплицашка хьалкхеяьча нарсех май бетта 5 тонни июнь бетта 95 тонни дIаяхьа.

ХIанз хьожаргда вай коопторга кулгалхоша шоаш колхозаца даь договор мишта кхоачашдаьд. Май бетта графикал совгIа 850 килограмм а хьош, 5850 килограмм нарсаш дIаяхьийтай цар торговле.

Июнь бетта а торгови болхлоша графиках дIаяхьа езача деношка дIакхухьаргья мотташ кхаьча нарсаш хIара дийнахьа хьаяьхай Сатуева бригадерча колхозхоша.

Цхьабакъда, 3—4—5 июне а шоллагIча декадах кхы массехк дийнахьа а нарсаш дIа ца хьош йитай коопторго. ХIаьта 22 июне денз 1 июль хьатIакхаччалца цхьа грузовик а яйтаяц геттара сагота маьхала яккха езаш йола продукци дIаяхьа. Лоацца аьлча, цу бетта графиках дIаяхьа йоагIараш 95000 килограмм йолаш дIайихьа нарсаш 48132 килограмм мара яц.

Иштта, коопторга кулгалхой бехкагIа колхоза складе 47 тонн гаргга нарсаш Iайнай.

— Кхай тIа дIайийнараш хьа а яьнна, уж маьхала яха вIаштIехьа ца доалаш бисаб коопторга болхлой. Ставропольски крае ши грузовик яхийтача а, дIа ца эцаш юха цIаенай цар нарсаш.

— Июнь бетта теплицашка хьалкхее ягIацар уж, — яхаш дувц хIанз дукха ха йоацаш керда вIашагIъеллача рескоопторг яхача оъединене начальника Якубов Шамхана.

Коопторга специалисташта ховш хиннадац - хьогI кхашкара нарсаш июнь бетта кхачилга? Якубова яхачох, ховш хиннад. ТIаккха, хIана даьд цар колхозаца договор?!

ХIанз хьожаргда вай укх шера бIаьсти кхашка дIайийнараш городашкеи юрташкеи маца йохка йолаьяй. ДукхагIча даькъе республике уж хьалкхею «Чеченингушплодоовощхоз» яхача объединенена чуйолхаш йолча совхозашка. Царех цаI я «Родина» яхар. Ара хьалкхеяьрех эггара хьалхара 1,5 тонн нарсаш цо «Горплодоовощторга» дIаеннай 26 июне, цу дийнахьа 1,9 тонн дIачуеннай цун тикашка «Юбилейный» совхозо. ХIаьта «Пригородный» совхоза болхлоша нарсаш дIачутела йолаьяц 1 июле мара. Кхашка хьалкхеяь нарсаш кхы хьалхагIа йохка йолаьяц объединенена чуйолхаш йолча кхыча совхозаша а.

Цу факташа хьахьокх коопторга кулгалхоша яхар нийса доацилга. Фу де дезаш хиннаб республика къахьегамхой ара дIайийнараш хьаяллалца! Лоацца аьлча, хьалкхее йоагIаш кхеяьй шоай теплицашка нарсаш «Советская Россия» яхача колхозо. Къаьстта баркал ала а доагIа уж дика хьувкъаьяча Сатуев Iаддалий бригадерча наха.

Коопторга кулгалхоша уж маьхала яхара ма йоаггIара йоакхо яьяц. Дукха столовеш, кафеш, ресторанаш, тикаш, ларекаш я респотребсоюза системана чуйоагIаш. Колхозаца шоаш даьча договора бехктокхам кхета а беш, коопторга специалисташ цIенхаштта оарцагIбаьннабаларе, теплицашка хьалкхеяь яле а, уж нарсаш маьхала яха вIаштIехьдаргдар. Халахете а цар из даьдац. Ца дарах колхоза боккха хьовзам а баьб.

Иштта цар дIа а ца хьош йита нарсаш ца йойтара оарцагIъяла езаш нийсъеннай колхоза правлени.

— Коопторга кулгалхошца дувцарах кхы хIама а ца хинна, дукха мах бала безаш йола автомобильни рефрижератораш а оттаяь, маьхала яха Московски областе Iояхийтай оаха уж нарсаш, — дувц колхоза председатела С. Амхадова.

Договор кхоачаш ца дарах боахама хинна зе меттаоттадара коопторгагара доагIар хьадаккхара расчеташ еш боахк колхоза финансови болхлой.

— Из иштта дале а, чIоагIа хала хургда тхона Сатуев Iаддалий бригадерча болхлошта моральни даь зе юхаметтаоттаде, — йоах колхоза парткома секретара Бисултанов Рашида. — БIарччача шера къахьийгад цар баьцадааpаш хьалкхеде гIерташ. ВIалла ла йиш йоацаш хIама да коопторга кулгалхоша нийсдалийтар...

Бакълув парткома секретарь. Товарни дикал лох а ца йолийташ, мошеи чамеи долчча тайпара къахьегамхой шун тIа дIакхоачаде деза колхозийи совхозийи кхаш леладераша хьалкхеду деррига баьцадааpаш.

С. АУШЕВ.

Дезлуш доагIа гейдолг

ДIадаха Iа шийла хиларах комсашта хинна зе дIа а доаккхаш, укх шера дика хьийкъа комсаш кхее лаьрхIа я «Кошкельдинский» совхозера Бернев Лечий бригада.

Комсаш лелаераша шоаш Iунал деча 50 гектарах хIаране тIа 10 центнер азотно - фосфорни удобренеш тайсай, 1800 кубометр кхоачаш шозза хий техад. Сов тIаьхьна ткъовронгаш дIаяьхай шозза, мугIарашта юкъе шозза культиватораш яьхай, мугIарашка кулг - кара оасар даьд, кхыдола балхаш чакхдаьхад.

Къаьстта лоархIаме да комсий лазараштен царна зе деча хIамаштен духьала къовсам лоаттабелга. Из болх къаьстта теркам тIабахийта лелабу комсаш лелаераша. ХIанз ворхIазлагIа молхаш тохаш ба уж шоаш лелаеча комсашта.

Хьинаре къахьегаш хьабоагIа трактористаш Ш. Турпаханов, А. Эдельгириев, комсаш лелаеш бола А. Гичкаева, А. Юнусова, З. Бернева, кхыбараш.

— Укх шера хIара гектара тIара 50 центнер комсаш чуэца лаьрхIа да тхо, — йоах бригадира. — Уж планал дукхагIа хул.

М. ПОЛОНКОЕВ.

Вай лоалахой болча

ДОТТАГIАЛ ЧIОАГIЛУ

Къулбаседа-ХIирий АССР Пригородни районерча «Черменский» консервни завода томатни цеха болхлошта — хIиречун Церихова Валяйнеи гIалгIачоа Долакова Фатиманеи юкъера доттагIал къахьегамца тоссаденнад.

1980 шера цу заводе балха енaчул тIехьагIа яйзай Фатимайна Церихова Валя.

Школе итт класс йисте а яьккха, Фатима заводе балха енача хана, оалаш ма хиллара, къахьегамах чам дикка баьккха яр Валя. Цун къахьегама стаж пи шу яр цу хана.

— Со укхаза балха енача хана цхьаккха а говзал яцар са. Хало дар болх бе, — йоах Фатимас. — Бакъда, эггара хьалха Валяс а деш, укхазарча наха гIо дарах аз сихха говзал Iомайир.

Пхи шу даьннад Фатимаси Валяси доттагIал леладу, цхьан участке цар болх бу. Цхьабакъда, уж балха тIа цхьана хинна Iац. Уж вIаши хьоашалгIа ух, царга гIолла вIаши байзаб цар дезалаш а. Вайна, советски наха, юкъе бувзам лоаттабеш бола эрсий мотт — доттагIлеп мотт шоашта дика хой а, шоашта юкъера дог-безам кхы а совдаккхара хIирийн гIалгIайн мотт Iомабаьб цар.

— Фатимас сона гIалгIай мотт Iомабаьб, аз цунна — хIирий бар, — йоах Валяс.

— Уж-м доттагIий хинна а Iац, нанас баь йижарий санна шоайла тIера ба, — йоахар завода партбюро секретара Газдиев Махьмада. — Вешта, уж санна бола доттагIий-м тха заводе дукха а ба. Укхаза цхьан цIен дезал санна къахьегаш ба гIалгIай, хIирий, эрсий, украинцаш, иштта кхыча къамех бола нах. Шоай низи хьинари кхо ца деш къахьег цар укх шерен ерригача пятилеткан планаш толаме кхоачашъяра, вай парте аргIанерча съезда сийленца накъабахара. Заводе шера яьржай «КПСС XXVII съезда — хьинареча къахьегама 27 декада!» яхача девизагIа йола социалистически яхь. Цу яхье хьалхарча мугIаре латташ коммунисташ ба. Царех ва из предприяти йиллача денз укхаза болх беш вола, завода эггара хьалхара комсомольски вожак хинна, хIанз бийдала отдела болхло, партен къахьегамеи ветеран Мержоев Оарций Уматгири. Царех ва ах бIаь шера укхаза къахьегаш хьавоагIа контрольно - измерительни приборий бригада бригадир Шайбенко Дмитрий Моисеевич.

Парте, тIема, къахьегама ветеран вола Дмитрий Моисеевич заводе вовз башха-дика бригадир, общественник, кагирхой хьехамча хиларах тарра. Шийна хьалхашка латта декхараш даим тIеххкхоачашдарца белгалъьннай цо кулгалду бригада. Цо хIанзле кхоачашъяьй ший пятилетка. Даьхено боккха мах, баьб Шайбенко тIем тIеи къахьегамеи даьхача толамий. Цун накха лепабу ЦIеча Седкъа, «Знак Почета» яхача орденаша, бархI медало. Заводе иштта толашагIа йола болхло лоархIаш я томатни цехе болх беш йола коммунист Михайлова Нина Яковлевна а. Производстве доккхий толамаш дахарах цунна еннай Къахьегама ЦIеча Байракха орден.

Дай къахьегама эстафета тешшаме дIахохьу кагегIбараша. Шоай цеха коллективо меттел, ерригача предприяте сийдеш вола дика кулгалхо, организатор, хьехамча хинна дIаэттав механически цеха начальник Макоев Мурад. ХIаьта шоай дикагIболча цехий кулгалхоех дувцаш, хьалхарчарца фабрикатни цеха начальника Осканов Амира цIи йоаккх заводе. Из нийса а да. Де а ховш кулгалду цо шийна тIачIоагIъьяча цеха. Цунна дола цхьа масал да, цу цеха тайп - тайпарча къамех болча болхлоша: Гойговас, Гуриевас, Горняковас, иштта кхычар шоай Пригородни района «Ленина байракх» яхача газета тIа кепатеха письмо.

Цар язду:

«Хьамсара редакци! Тхона чIоагIа лов тхоай цеха кулгалхочох Осканов Амирах дувца. Дог - цIена, нахаца Iимерза саг ва из, цунна хов нахаца дувца, царца болх бе, царна эшар фуд, новкъостал де. Бакъда, цунца цхьана къахьегама дисциплича лакха лоаттаелгеи план кхоачашъелгеи цIенхаштта хьадех цо царгара. ХIаьта тха цехо план даим а тIехкхоачашъю.

Школа йисте ма яьккхинге а даьхкар тхо фабрикатни цехе балха. Цхьа шу даьннад оаха укхаза болх бу, цу юкъа цхьаккха гIожа дош хезадац тхона цунгара»...

Кхы тIатоха эшац. Дика характеристика я къонача консервщикаша шоай цеха кулгалхочоа луш яр. Цхьабакъда, цу заводе дукха а ба шоай декхараш иштта дика кхоачашдеш бола юкъерча звеной кулгалхой - коммунисташ. ХIаьта сона хов, иштта дика характеристика цу предприяте къахьегараша шоай завода партбюро секретара Газдиев Махьмада а лургхилар. Партийни принципиальни, нахаца Iимерза, коммунисташкара доагIар цIенхаштта хьадехаш, ший бехктоккам бизза кхетабеш, дешара, политически сакхетам лакха болаш секретарь ва Газдиев. Цо дукха ха, хьинар, низ дIалу заводера организаторски кхетамеи болх дикагIа вIаштIехьбаккхара. Из керте латтача партбюрос, къаьстта а боккха теркам тIабохийташ дIакхухь наха интернациональни кхетам балара болх. Оалаш ма хиллара, укх заводе хьалкхийна волча Махьмада дика йовз наьха уйлаш, цар хьашташ.

1973 шера, Советски Эскаре гIулакх даь цIавенaчул тIехьагIа, цу завода бийдала отделе мугIарера болхло волаш къахьега волалу Махьмад. Цул тIехьагIа цо болх баьб планови отделе бийдала майде бригадиралла, баьцадаарий база заведующелла. Из хиншав завода комсомольски организаце секретарь. Цхьабакъда, миччахьа ше хьожавой а, хьинари низи кхо ца деш кхоачашду цо шийна тIадилла декхар. Цул совгIа, болх беш а, заочно дешаш йистейоакх цо Горски юртбоахама институт а. Из деррига а ца зувш, теркал ца деш дитанзар завода коммунисташа. 1982 шера хиннача шоай отчетно - хоржамии собране массане а цхьа барт а болаш, шоай завода партбюро секретаралла хержар Газдиев. ХIаьта 1978 шера денз Майски юрта Совета депутат волаш хьавоагIа Махьмад. Сийленца кхоачашду цо халкъа викала декхараш а.

— ДIадахача шера 50 шу дизад тха завод болх бе йолаенна. Цу юкъа боккха гIа дIахьалха баьккхаб цо, — йоах Махьмада. — ХIанз шера 22 миллион условни банка арахец оаха. Заводе болх беш ва 800 саг. Ала деза, царех дукха а дукхагIбараш гIалгIай хилар, цхьан цIен дезал санна барттайна къахьегаш бах укхаза дукхача къамий нах. ХIаьта, тха предприяте массазара гIулакх а хинна дIаэттад доттагIлен сайренаш чакхйоахилга, вежарашха йолча шин республика язлархоща, артистаща вIашагIкхетараш, беседаш елга, лекцеш ешилга. ХIанз тхона гIонна баьхкаб Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университетеи Къулбаседа - ХIирий медицински институтерен кхо бIаь студент. Тайп - тайпара ба уж къамах. Царна юкъе а чIоагIлуш латт доттагIал. ХIаьта из кхы а чIоагIдара, шоашта могар ду тха завода партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша.

Цул совгIа, кхы цхьаькха а да белгалдаккха дезаш. Дукха а шераш да тха «Черменский» Нохч-ГIалгIай АССР-рча «Ассинский» консервни заводий коллективаша шоайла социалистически яхь лелаю. Цу яхьо а тIа-тIа чIоагIду, шерду тха коллективашта юкъера доттагIлен бувзамаш. ХIаьта ала деза, хIанз тха заводе чакхдаьхача баьцадаарех ткъо процент дараш Нохч-ГIалгIай АССР-а боахамашкара тхона кхухьийташ хилар. Цар гIо ца доре, хала хургдар тхона план кхоачашъе. Из бахьан доккха баркал ях оаха царна, — йоах Газдиева.

Чермenски консервни заводе хIанз керда сезон бокъонца дIайолаеннай. Сезона кийчо дика яьй.

Iилман - технически прогресс сихъяра дешашта хетаяь КПСС ЦК хиннача совещане доклад еш КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста М. С. Горбачева белгалдаьккхад, предприятеш технически юха Iалашъяра, кхоачамий кхомбара, продукце дикал белггала лакхъелга Iалашдара тIатаIа дезилга.

Шоай завод технически эрганккхара де дезараш белгалдоахаш ба черменски консервщикаш а. Хьалъе лаьрхIад керда котельни, склада помещенешта реконструкци ергья.

ДегIаух завод, чIоагIлу цун коллектива барт! Цо таро хулийт толамаш совдаха. 1984 шера итогех Къулбаседа-ХIирий АССР Сийлен улга тIа яьккхай из завод. ХIаьта укх шера цхьоалагIча квартала итогех цунна еннай республика аграрно - промышленни объединене карара кара тела ЦIе байракхи ахчан премии.

Ю. КУРСКИЕВ.

МОСКВА. Кизга кристаллически материалий даькъе советски а болгарски а специалисташа цхьана леладеча гIулакхий кхы цхьаькха лостам ба «ВЛ» ситалл яхача геттара чIоагIача материалах хIамаш хьаяра керда технологи кийчъяри юкъейоалаяри. Геттара маьха еза йола корунд хийцай ситалло.

Промышленноста тайптайпарча доакъошка — текстильни, электротехнически, прибораш еча — шерра пайда эц ситаллах, тIехчIоагIа, химически ца йохаш материал хиларах тарра.

СУРТА ТIА: кизга Пачхьалкхен института структурни тохкамий лабораторе кизга кристаллически материалех яьча хIамай фазови состав Iомаяра опыт дIа-хьа эцаш ба. Инженер Е. Данишевская (аьттехьа), болгарски специалисташ (аьрдехьара аьттехьа) технолог Пенка Червенакова, «Петургия» НПП директора заместитель Христо Белчев, технолог Иван Трайков.

ТАСС фотохроника.

КОДЗОЕВ Iийса

МАМО

ДУВЦАР

Кхохкабенна латтар кIимарса бутт. Сигален лаьттеи болат увгIадеш воагIар моастагIа. Ма хулла духьале а еш, тIехьашка ухар вай эскар. Бексолта юкъе волча гIашлой полко наькъа йистте, лакха доацача дукъа тIехьашка кIийле лаьцар.

Аьттув бол-болча бесса сихбенна болхар тIавоагIача моастагIчох байдда болха нах. Вордингаш тетташ вокха саг водар. Йоккха саг йоагIар Iатта юхь а лаьца. ЮхагIертача бежана, дехьасехьа ювлаш, саьрг бетташ яр ворхI-бархI шу даьнна йиIиг. Деррига дегI а тердадеш йодар тенна берах йола кхалсаг. Мискаш!

Беха боагIа нах цкъаьннагIа кегабелар, цIогIарч а даьнна, наькъа тIара дIа-хьа байдар.

— Немцы! Немцы!

Аьрдехьа, хьун тIехьашкара хьаластача наькъа тIа дом ийккхар, айлуш гарга гIертар моторий тата.

«ХIанз ховргда-кх, Бексолта, хьа къонахчул фу маьха да», — аьлар цо шийга, топ кара а лаьца. Укханна йисте уллар эрсе — сибиряк. Цхьа ший тайпа оамал йолаш саг вар из къаваларгахьа лестачарех вале а, топ нийса тохар.

Немций колоннана юкъе Iанз доаллар: цIогIарч, гIар, пандара ашараш.

ТIехьашкара йоккха топ яьлар. Юккъе тIакийттача пхоно тIакIалтIакхессар бронетранспортер. ШоллагIчо салтий тIабаьгIача цхьан машинах «тIолхаш» дIаяхийтар. Йоккхий топаш ялар — тIема сигнал яр. Аре йизза тIаболабеннараш сов дукха хиларо цецваьккха, хьанна тохаргья ца ховш висар Бексолта. Дагадоацаш лак эзар — топ урагIа яьлар. «ХIанз фу леладу аз?» — ийккхар цунга, Новкъоста бIарахьажар из. Ше даим хиннача тайпара сабаре, дика хьожа а еш, топ етташ уллар сибиряк. Ше кегаваларах эхь хийтар Бексолтийна.

Хьалхьекха пхьарсаш а долаш, тепча бе йоалла аьрда кулг урагIа а ухийташ, салташка цIогIа детташ воагIар цхьа тенна немце. Ший майралца салтий цецбаха гIертар из. Топ техар цунна Бексолтас. Немцечо букъ берзабир, дош ца хеташ санна. Лаьтта а лаьтта, аркъала вежар.

Цкъаьннахьа яьча духьалено корзагIбаьха немций, метта а баьхна, духьала латар.

Го чулаца болабелар уж. Гучахьара хьаеттача минометаша дукха зе дора. Цхьаши сахьат кхы даьлча, цхьан метте хьагул а баь, юхакхосса поатронаш йоаца цIеэскархой боабаь Iобохкаргба. Сахьата IотIахьежар командир. Диканд. Полка хьалхашка оттадаь декхар кхоачаш хиннад. ХIанз го а тийда, дIачакхлелха деза.

Атаке долхилгах бола хоам зIанарах дIабихьар аьттехьа а аьрдехьа а. Вайчар етта топаш сайцар. — Шнеллы! Шнеллы! — къоасталуш хьахозар Бексолтийна.

Гранаташ! — урагIа ухача астарий а кIура а пен эттар дукъа дIоаххал моастагIчоа духьала.

— Атаке, вежарий! — дIакхоссавелар командир. Ура! —Ур-р-ра!!!

Меттахьа кхийта командир вувш а, вай салтечо из вийначоа гебагIа чакхбоаккхаш а байра Бексолтийна. «Ура-а-а!» — вIалла баге вIашка йиллацар цо. Атаке гIатталехьа Iочуелла ехк кхоачаелар... Мичара вера ца ховш, шин моастагIа духьала тоссавалар цунна. Ма даггара лостаяь топ техар цхьаннена динбехк а лоацаш, — бух кагбенна дIабахар. Вежар немце, кхычо чоалкогтеха Бексолта вожавир, топа вьшк бера дIа а йодаш. Хьовззадаь кулгаш тIехьашка даха гIертар фашист, низ болаши везеи вар из.

Хьалхашкара чопилгаш даьста вар фашист. Кхалсага бар мо накха Iоуллар цун. Хьалтосса а венна, церг яхийтар Бексолта, ший бата тIа гIолла цIе кIедж Iохьадийташ. Мухь баьнна, тIера дIакерчар немце. Цу юкъа икка чура хьадаьккха урс техар Бексолтас.

Ер хьалгIеттача, деррига кха доагаш латтар. КIуро малх къайлабаьккхабар. ДIахьа хьежача гуш адам дацар. Лай а воале а герз бе доаллаш хилча банъахьа ва-кх со, аьнна, немцечун бера Iоежа автомат хьа а ийца, цIи тIехьа а удаш, ведар из...

Наькъа юкъе йийна уллар вордах йоалла говр. Енна къона кхалсаг ягIар вордах букъ а теха. Цунна йисте бер латтар делхаш, коч хьаувзаеш: «Мамо!» — яхаш.

Iохкайда бер хьатIаьккIала а делла, наькъа дехьа ийккхар Бексолта, амма духьалбоагIача цIера алано юхачовхавир из. Наькъа тIа гIолла хьалведар тIаккха.

— Хальт! Хальт! — оалаш хезар цунна, Шокарч техар цхорчаша.

Цхьан кулгаца цигачахьа дов а даь, юха а цIера юкъе чуийккхар салте: «Шоана кара ца дахка-м, даьгача тол тхона».

Цхьацданахьара баракъа лотаденнача чIоагIа воагавора Бексолта. Унзардаьннача берага цIогIа ухар. Дунеиах бокъонца дог диллача ханна, карчча цхьаннахьа кIоарга чувахар из...

Унхаза кIур бацар, кIеззига са меттадеча, шоаш ор чу болга хайра цунна. ХьатIакхаьчар моастагIий ора а. Уж болча оагIон дIатIатаIа виийзар цун, бер мархIадоаллаше. Ора чу Iочубовла дог дагIацар немций. ЧугIолла автоматаш хьал-Iай а хьекха, дIаболабелар уж. Пхорчаша йост хьатIатехар бадараштa, амма зе данзар. ЛадувгIа дагахьа Бексолта корта хьалъайбенше, «кхоп» аьнна, цхьа хIама Iочуежар, дехьарча бердах кхеташ, тIаккха, лерташ къорадеш, ийккхар. Гранат яр из. Шоаш дIаболхаш сакъердама немцаша чуккхесса.

Тоха са доацаш лазар ийккхар Бексолтий когах. «Оввай са, дала фу хоададе шун!» Хьалъура а хайна Iобахнийтар цо ког, беррига а дIабаьккхаб мотташ. А, ког болаш бар. Iояьккхар икк. Пхьидах чуяхаяр гарг. Чухьарча коча пхьошах оаса баьккха эзза чов дIа а йийхка, тIайийхар цо икк.

— ХIанз фу дергда вай шинне ?— хьаьттар Бексолта йиIигага.

— Мамо, — жоп делар гIийлача оазо.

— Мамо, — аьлар Бексолта, — мамо... Из да-кх хьона ховра, са мехкахо, са новкъост.

Шоаш теба багIача Iер толаш дар хIанзара гIулакх, Хьакара а хоаяь, цхьан кулгаца мархIаеллар цо йиIиг. КIаьдденна, дохденна, наькъа халоно доацадаь бер, шинна кулгаца гимнастерка а лаьца, тIалетар къонахчоа. Ше мишта тхьовс а ца ховш, Бексолта а тхьайсар.

Боад къовлалуш латтар салте хьакхийттача. Ког, ира лазар дIа а даьнна, къувлаш, чинг етташ бар. Бордилгаш а сайса мерза наб еш яр йиIиг. ХIанз ваханза варгвац. Шортта йиIиг лаьтта Iо а йилла, хьалъайвелар из — лазар ийккхар когага, шалла Iеттача санна.

«ХIама дергдац, лазаш бале а дийна ба ког. Лазарах-м вай сатохаргдар». Баьцаш а кIотаргаш а лувцаш тIаваьлар из бердах, ший бер а тIехьа. Ора йисте ягIача гаьнилгах гIадж яьккхар. ЙиIиг хIанз а сомаяланза яр.

Лоралуш, саькха дIайхьай а хьежаш, волавелар из ше кхийстача, тIом лаьттача Iоакъа тIа гIолла. Цхьан вай салтечун вешмешока чура массехк сухари, бокхха шекар бIалги, кхаьсаьна письмои корадир Бексолтийна.

Яьгача маькха хьаж йоагIар массанахьа, Бексолта цу сахьате мецвелар. Кисара ах сухара чIегилг хьаяьккхар цо, яа дагахьа, амма кхийнзар: анаюхе моторий тата даьлар. Тувсалуш, тувсалуш сиха хьун йисте кхаьчар из. Машинаш тIера Iобессар немций, гаьнна дIахьа аха болабелар, кхай тIа къайгаш мо. Хайра салтечоа из шоай дакъий гулде ена похоронни команда йолга. Ераш ханнахьа кIалхара баьна хиннаб. Бокъонца боадо котъяллалца лечкъа а баьгIа, хьун юкъе гIолла болабелар ераш, шоаш мича болх ца хой а.

* * *

ДоттагIчун саг йоагIача дар из. ВорхI-бархI зIамсаг, саг йоагIар а волаш, вIашагIа а кхийтта, шоашта къаьста цIа а лаьца, сакъердаш бар. Цхьанне цаI оалар — берригаш белар, чIоагIа белар, геттара чIоагIа...

Из гIанахьа дар. СомагIа..., арккъала ухаш бела а белаш, пхи-ялх немце латтар, Бексолтийна гонахьа.

— Мутер унд киндер!

КIирвенна царна бIарахьежар цIеэскархо, йиIиг мархIайоаллаше. Немций белар. ЧIоагIа сакъердам баьннабар царна, тхьайса уллача укханна тIакхаьча. Дувхара - бедара тоабенна, дегIамаш диза, герза кхоачам дика болаш бар моастагIий. Бексолта зийра из. Цкъарчоа уллув баьцалла иллача автоматага кховда уйла хилар цун, йиIиг дага а еха Iийра. Цхьанне мIарга теха автомат дIахо яхийтар, тIаккха, гIатта, аьнна, цIогIа техар. Кхоачаш ер гIетта валале, хIам а техар чоажа чу, дуне бIогора дойташ. Гора вахар Бексолта. «Бер ма дувлда акхар». Цхьаккха духьале янзар цо, хIама тох-тохача оагIорахьа букъ берзабар мара. ХIама тоха ховш а, лаза моттигаш йовзаш а бар гIаьрахой. Вежар Бексолта, йиIиг кIал а йолаш.

Къаьстта немций дорхбаьр салтечунга хинна немций автомат яр. — Ауфштейн! Ауфштейн! Всталь зобака!

Шийга гIатта яхилга а хайна, деррига денал ура а оттадаь биъ когара эттар из, кIеззига са а леIа, бер хьа а ийца, хьалнийсвелар...

— Пошоль! — автомата юхь Iеттар укхан букъа тIа. ТIаккха бIаргадайра есара ше моастагIий бIуна юкъеволга.

Карта юхе латта белорусаш кхалнах ер бIаргавайча бийлхар царна чIоагIа бохам баьккхар тIалета мархIадоаллача беро. Ши кулг хьа а кхоI дадаь тIайолаелар цхьа текха сесаг, бер дIаэца дагахьа, салтечо автомата бух теха юхаккхесса ецаре.

— ХIосподи! Ой, хIосподи!...

Шозза вIаштIардаьча цIен коа цхьа лохига кхий дар. гуш кор а доацаш. МIарга билла, дIачу а кхесса, гIув Iобеллар. Бартала вежар салте.

НаIара ардакхаш хийра йолча гIолла ий дIоаххала маьлха сердал чуйоагIар. Даьккха латтача IаржДакха дахчах букъ а гIортабаь, хьалъурахайра Бексолта. КIиръенна бIарахьежар, йиIиг ший новкъоста гIулакх дика доацилга кхетадеш санна.

— Мамо...

Кисара хьа а баьккха шекара бIалг дIабелар цо йиIига.

ЧугIолла дIай-хьай хьежача, цу чурча хIамаех, школьни склад йолга кхетадир цо шоаш чуккхайсар. «Сердало. Аьъ,—ни!!» Хийра а йолаш, йиткъача ардакхилгех яь ни!.

Хьаозайнча, биткъа хьастам хьа а сетта, хьаеллаелар из. Школен тIехьашкара ков дар из, кхоачам лоаттабу моттиг. Кхы хьевала хьашт дацар. Шийна хиннача Iазапа виц а венна, дегI доаста а денна, кадай хьайзар салте. «Хьа оттаде а дагадохац, сов майрабаьнна...»

Шекар Iувшаш йола ший йиIиг мархIаелла, хьаара а ваьнна, мух мо, атагIе чухьийдар из. Ведда, ведда такан тIара боккхача наькъа тIа ваьлар. Цу ханна хьахезар духьала йоагIача говра ворда тата. Духьала ведар Бексолта, из соцае дагахьа. Воккхалгахьа леста къонах вар лоаллаш ваьгIар, ворда етта метта поартал яр.

— Пр-р-р! аьнна, говр юха сопайир Бексолта. Вож цец а ваьнна, ши урх юхаэззача вагIар, хьаь тIа даьнна бIаргаш а долаш. «ТIу-ут», аьлар пандара оазо.

Метташ тIа гIолла тIехьашкахьа юха дижа дIаьха немце уллар, бордашца пандар а лекхаш, метташта кIалхара хьаягIар цуп топа юхь. БIа тассале, бер наькъа юкъе Iо а кхесса, цун баьстача наькхах шозза урс дахийтар Бексолта. Топ хьаяьккхар.

ЙиIиг, демийла елхаш ягIар, бIаргашка бийлг а хьекхаш. ХIамаш тIера чу а тайса, йиIиг кIаьдача гIайба тIа Iохоайир цо.

— ДIалалла, немций кIезигагIа болча да...

— Ну, пан солдат...

— Лалла! — аз са дIадохийтаргда хьа...

Хи йисте дагIар цхьа ирачах баь тхов бола цIалг. Гуш саг а вацар.

— Соцае укххаза!

— Да, да, пан салте укхаза шийна дIаIе мара везац. ЦIа а да, хоза моттиг а я...

— Волле, дIавала са бIаргучара...

Iоажал тIехьашкахьа йисаяр. Укхаза сийрдадаьнна маьлха дуне уллар. Лепаш додар тайжа хий.

— Мукъадаьннад вай сармака багара! Кхы карагIоргдац царна, шозза-кхозза йиIига кортилгах барт баьккхар цо, урагIа кхесса хьалаьцар. БIаргашка чухьежар: уж мо сийна хIама дайна дацар цунна, цар кIоаргаленашка дуне миссел боккха бала уллар.

* * *

— Новкъост подполковник, цхьа саг соцаваьв оаха.

— Фу саг ва из?

— Вай форма а ювх, тIаьнтIа дагIаш бер а да.

— Хьавоалаве.

Хена тIа кIоарга уйла еш вагIа подполковник бIаргавайча, нийсвенна дIаэттар салте, йиIиг ягIар цун пхьарса тIа тхьайса.

— Хьа приказагIа рядовой Ламроев хьакхаьчав.

— Из малий хьа?

— ЗIамига девка.

— Мичара кораьй хьона из? Дай мичаб цуп?

— Дай бац, новкъост подполковник. Ер ше доагача кIин юкъера кораьй. Нана йийна уллар...

— А-а, кIира хьалха Красовки яхача юрта йистте дарий из?

— Дар, новкъост подполковник.

— Комиссар мала вар шун?

— Комиссар — Груднев.

— Хьай старшина дагавоагIий хьона?

— Старшина — Кашкин.

Салте вахийтар сиха уж хьабеха.

— Малав хьона ер басар даьр? — хьаьттар Кашкина Бексолтийна гонахьа цхьа-ши го а баьккха, бата пIелг тIа а хьекха.

— Немций басар да из, новкъост старшина.

— Есар хиннав хьо?

— Шаккхе а хиннад.

ДIадийцар цо шоаш кара дахар.

Цу ханна балама тIара кортилг безо хьалъай а баь, узам бир йиIиго:

— Ма-мо!

— Тоъа, са йиIиг, тоъа. ХIанз тоалургья, хIанз ерзаргья. Шортта бапа я. Лечкъа а дезаргдац. Гонахьа вовй нах ба, — цкъаьннахьа дагадеха хьалнийс а венна, — бехк ма баккхалахь, новкъост подполковник, кIеззига могаш яц ер...

— Аз бехк баккхац, новкъост рядовой. Из Iа дийцар хьай кавказски меттала дар?

— Тхоай гIалгIай меттала дар, новкъост подполковник.

— Кхета а ду?

— Кхетаду, новкъост подполковник. Хоза дешаш чIоагIа шоайла тара ма дий массадолча меттала...

— Кога фу даьд хьа? Ма сома ба хьа из, — хьаьттар комиссара.

— Чов. Граната гарг кхийттай.

— Комиссар, аз дехаргда хьога: санитарашка дIавиге, човнага а хьажийта; гIаш могаргдац цунна, ворда тIа моттиг нийсъе. Бер кхалнахага дIале. Гонах арадоале, граждански Iаьдалга дIалургда вай. Волле, рядовой Ламроев, кIеззига салаIа хьайна, вешта, курорт-м укхаза а яц.

— Йист хила мегаргвий со, новкъост комиссар.

— Хила, Ламроев.

— ЙиIиг сайца... Тхо цхьана дита...

— Ай, ва Ламроев, из бIехъелча йила еза, гIулакх де деза... МассагIа да уж, кхалнаха де дезаш.

— Со дика Iомавеннав из деррига де. Со гIашша гIоргва, сайца юте... Сох «мамо» оал укхо.

— Оаха-м хьона оаттона ях, — аьлар комиссара, — даьра чов а ма йий хьа...

— Цхьана аттагIа хургдар тхона.

Белажаш а эза, аьлар командира:

— Хьай лоIам ба хьога... Волле, салаIа, санчасте гIо...

Санчасть аьлча а, фургон яр из, доарахой а лорий а кхоачам тIаболаш. Тушонка кхийхнача дилла кад а молабаь тIа бартала Iо а вилла операци йир Бексолтийна. Военврачо хьалхашка Iоккхессар гарг:

— Дагалоацама лелаергъл Iа, цIавахача берашка дIа а хьовкхаш. Цхьаца беташ бир укханца хиннача украинцо а. ТIехьагIа Бексолтеи Губа Сашкеи чIоагIа доттагIий хилар.

* * *

— Ког дикагIа хиннаб хьа, — аьлар лоро кхоалагIча дийнахьа, гангрена хилар кхераш вар со. ХIанз чехка верзаргва. Хьайна ма могга, човха ца беш лелабелахь.

Кхы цунга хьажа вIаштIехьдаланзар лора: тIемаш доладелар. Ворда чу йиIига хоза ягIа моттиг а яь, тревога хилча тIемахошта юкъе а отташ, маьршваьлча йиIига юха тIа а воагIаш, водар салте. Эхь хетар цунна новкъостех, ворда тIа вагIа.

ТIехьашка йоагIача массехк полкех хьавIашагIкхийтта соединени яр из. «Мамо» аьнна цIи дIаяхар Бексолта. ДукхагIбараш цу цIера малан ховш а бацар.

Цхьан Iуйранна ворда уллувра бекъа а лаьца водар Бексолта.

— Ур-р-ра! — бирса мухь баьлар сатийна иллача еррига хьунга. Фронта линена тIаIоттабеннабар уж. Паника а яр немцашта юкъе: хьанна моттар, сигалара Iоессача сайна, тылера бIарчча бIун соединени тIаяржаргъя.

Го боха а баь, вайбарий доазон тIа кхаьчар цIеэскархой. Ведда водача Бексолта, юха а сеца, пилоткаца хьоцар дIадаьккхар. Циггача тIехьа кхийра Губа Сашка:

— Э-э, Мамо, дийна дий вай?

— Хьай шалтай-болтай дита а дите, йиIигага хьажал, — аьлар Бексолта.

— Шек дIаяц. Солдатка!

— Шо мичара доагIа, вошилгаш? Сигалара Iочулийгад шо? — духьала ухар вай салтий. МархIа а лелхаш хаттараш дора. Къаьстта сакъердаме хетар царна тIорме чу ги йиIиг а йоаллаш воагIа салте...

— Миштад хьал, Ламроев?

— Дика да, новкъост комиссар.

— Шун отделене командира кулг даьккхад, хьо хьожаваьв цунна меттел, — аьлар комиссара. ХIама а кхаьлле, хьай отделени а цунна боагIа кхоачам а хьаэцаргба Iа. Сихха де деза из. Хетаргахьа, делкъел тIехьагIа моастагIа чухьелха кийчлуш ва. «Хьаьша» гIаэца веза. Ког миштаб хьа?

— Ког-м берзаш боагIа.

— ХIаьта, Ламроев,—балам тIа кулг диллар комиссаро, йиIиг тыле йодача машинаца дIайитийта еза. Хьайна ма хой хьона, фронте фуннагIа а ма хулий.

«Бакъ ма дий из-м. Даша маркъилгаша шокарч еттача бер мишта леладергда, мотт ца хов бер. Салте мишта лел йиIиг ги а елла?..»

Дуачун чам а байна, йиIига бIарахьежаш вагIар Бексолта, тормоз а теха юххе полуторка сецача.

— Мичад бер? — лакхера Iойистхилар военни форма ювха кхалсаг, ха яц тхога. Хала доарахой ба сихагIа госпитале кхачийта безаш...

ЙиIиг тоIаяь мархIа а елла, машена дIатIаволавелар салте.

— ЦIи фуй укхан? Документаш!

— Дац, сестра, документаш.

— Ламроев, фу цIи тулла Iа хьай йиIигах?

— Хьаьттар комиссара.

— Аз?

— Iа... хьо ма вий цун хIанз да. СихагIа алл.

— Зина... Зина Ламроева, Бексултановна...

Блокнотах хьаьккха каьхата лист язъяь, дIакховдайир комиссара лорашка:

— Ер мара кхы документ дац цун, доа ма делаш, тIехьагIа жоп дала дезаргда шун.

Сестрас Iочукхайда хьалъийцача, цIогIа даьнна, бушигаш юхакховдадир йиIиго:

— Мамо!

— ДIалалла из машин!— цIогIа техар комиссара дорха.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ЖЕНЕВСКИ ПЕРЕГОВОРАШ: ЦХЬАН МЕТТЕ БАЬККХА ГIА

Ядерни космически герзий хьакъехьарча советско-американски переговорашка Женеве чакхъяьннай шоллагIа раунд, хIаьта из чакхъяллалца йолча хана шин оагIон позицеш вIаши гаргайоагIа аьнна хеталуш белгало а хиннаяц. Кхы дIахо даха никъ боацача хьал оттара бахьан хьалаха хиннар да — хIанзарча хана лоархIамегIа ярех йола из проблема къоастаяра корта болаш а конструктивни а гIулакхаш леладеи укх шера январе хьалхагIе а дийца а дийца барт баьча тайпара переговорийи цига де лерхIарийи хьакъехьара гIулакхаш леладеи безам боацаш ВIашагIкхийтта Штаташ хилар.

Советски кулгалхоша цкъа санна дукхаза а белгалдаьхад. Женеверча вIашагIкхетаре вай мохк бенаб ядерни тIема кхерам дIабаккхара даькъе прогресс хилийта чIоагIа безам болаш, яхаш. Уж заявленеш, советски викалаша переговорашка увтальча хьаьддача предложенешца бакъ а яьй. Уж тIаерзаяь я ядерни герз — стратегически дар санна гаьна кхетар юкъерча боараме дар а долаш — радикально кIезигдара. Космосах аьлча, СССР-о йоах, дизза дехка деза ударни космически герз. Цунца цхьана дIабаргбар «седкъашкарча тIемай» рейгановски программаца бувзабенна массане юкъарча кхерамзленна тIаэтта кхерам а.

Космически герза проблема цу тайпара къоастайича стратегически герз чIоагIа кIезигдара йола таронаш хьаеллалургъяр — 25 процент а кхы дукхагIа а. Кхетадеш да, кIезигде тарлуча герза боарамаш Европерча гаьна кхетар юкъерча боараме долча ядерни герза хьакъехьара дош дувцар чоте а эцаш белгалдергдолга, хIана аьлча цига дIайоаржаеш йола, СССР-а тIахьожаяь латта американски «Першингаши» ткъамаш дола ракеташ вайна стратегически лоархIам болаш йоландаь.

Цхьабакъда, женевски вIашагIкхетара аргIанарча раундо хьахьекхар, американски администраци хьалха а санна переговорашка алхха ха дIагаьнъяккха гIерташ йолга, цига дувцаш дола дешаш къоастадара юстара а ювлаш. Баьча барта духьале еш бола ший тайпара пен санна хIама да Вашингтоно хIанз космоса милитаризаци яра программа сихха кхоачашъе гIерташ леладер. Практически лаьрхIача хIара денна США-ра хоамаш ух «седкъашкарча тIемай» рейгановски планий доазонашка эггара хьалха тохара дола космически герз хьадеш деча балхий хьакъехьа, низаш тIадерзадаьд долаш дола ядерни герз дIахо дебадара даькъе а.

Ишшта хила лерхIаш хиннача тайпара, шоллагIа раунд чакхъяьнначул тIехьагIа кепайоазон дешашта вола КIайча цIен викал журналисташта хьалхашна ше къамаьл деш, Женеверча хьала бола бехк Советски Союза IотIабилла гIерташ хиннаб. ХIаьта США «гибкость» линие кийча я, яхаш а ийцад. Дагадохийта мегаргда, цу тайпара дош официальни Вашингтоно Женеверчу вIашагIкхетара хьалхара раунд чакхъяьнначул тIехьа а денна хилар, цхьабакъда уж деррига а дацар. Цул совнаха, американски викало духхьал дIакхайкхийна, ВIашагIкхийтта Штаташ «стратегически оборони инициативех» яра йолу дагабоацаллех — из термин юкъейолаяь вашингтонски пропагандисташа космоса милитаризаци ярах — программе бокъона бола чулоацам цунца къалабар духьа.

ПОЛИТИЧЕСКИ ДИВЕРСИ ЙОХАР

«Нийсхо, дегIаахар, машар» — цу тайпарча девизагIа чакхйоалаш я Кене столице — Найробе ООН кхалсага итт шера карагIдаьннарий обзорая оценканен йола Дерригдунен конференци. Планета тIарча кхалнаха дика кхетаду, шоай бокъонаш йизза кхоачашъелга тахан духхьал керттера политически проблемаш къоасталрах тийша хилар. «Группа 77» яхачун членаш йолча дегIайоагIача паччахьалкхенаша кийчъяьча форума итогови документа проекта керттера пунктахш герзаш дIадахара, кхалсага эмансипаци яраи дегIаяраи духьале хинна латта империализм, колониализм, неоколониализм, экспансионизм, апартеид, расизм, сионизм, эксплуатаци» гучаяхара тIахьехаш я.

Цу тайпара къаьгга а принципиальни а позицена президента йоI Морин Рейган керте йолаш хинна США делегаци раьза йолаш хиннаяц. Цо дIадийхад ден повестканен итогови документа проектан юкъера герзаш дIадахара, империализм, сионизм, апартеид харцъяра йоагIаш йола еррига позицеш дIайоахилга, политически хийра я уж проблемаш, аьнна бахьан а даьккха. Цо ультимативно даьча къамаьла юкъе машарен дегIаахареи проблемаш вIалла хьоаха а даьдац.

Американски делегаце обструкционистски позици лаьцай, кортамукъадаьннача мехкаша яхачоа раьза ца хилар... итогови документа 87 пунктаца хьа а хьонхаш. Кхалнаьха цхьатаррарча бокъоний проблемаш ювцилга чакх ца далийта гIерташ цун доакъашхоша бехке баьб вIашагIкхетарах «политизировани» е гIерт аьнна конференце дакъалоацарех дукъагIбараш. М. Рейгана гIожача тайпара шантаж е а йоласннай, залера дIагIоргья ше, яхаш кхерам тIа а тувсаш.

Хьалхашка латтача политически проблемашта фу духьала даьккхад официальни американски делегаце? Цкъа-дале, Найробе цо пропаганда еш хиннай «американски вахара хьисапа», из деча хана къел тIалаттача наха юкъерча кхалнаьха процент чIоагIа лакхлуш латташ хилар духхьал американски вахаро хьадаь хIама долга вIалла хьоа а ца деш. ШозлагIа-дале, из гIийртай тайп-тайпара абстрактни дискуссеш а еш (масала, «фу хургдар дуненна доал деш кхалнах хилча?» яхача темагIа), империализма, неоколониализма, расизма Iазапа кIал латтача мехкашкарча кхалнаьха хьал аттача доакхаш дола практически дешаш дувцара Дерригдунен конференции тIераяккха.

КIайча цIен политически диверси чIоагIа юхатехай дукхагIйолча делегацешa. Кхалнаьха болам, аьннад Греце делегацена керте латтача М. Папандреус, — из эггара хьалха политически болам ба, хIана аьлча керттера социальни проблемаш къоастайа гIерташ ю болавдаь. Конференци балха юкъе къаллацаш космоса США цIи хезача общественни политически деятельница Анджела Дэвиса бегIаькхаж «ерригача Америка викал» хила гIерта М. Рейган, Госпожа Рейган, белгалдаькхар цо, США дукхаха наькха викал а дIатаьхан а кхаа хеча истори чухь эггара чIоагIа расистски оагIув хьалхоаттача дола правительстве викал волча шии да политика дIанахийчар я, аьнна.

ПЕНТАГОНА КОММИВОЯЖЕР А ХИННА

Духхьал из гIулакх наралаьца ваха лийнначоа тара ва малхбузенъевропейски столицашка — Париже, Риме, Брюсселе хинна Японе премьер-министр Ясухиро Накасонэ. Бакъда, из цига качдолла гIийрта океанал дехьара товар кхоачам болаш дика довзаш хиннад къаьнача тайпара, хIаьта кхы тIа реклама е эшаш хиннадале тамаш а я. Из — «стратегически оборонни инициатива» оалаш яр я, е — массане кхетабеча меттала аьлча — седкъашкареи лаьттареи тIемаш кийчдар духьа космосе герзаш Iоаделга.

Цу «инициатива», кхерам кхета а беш, США натовски союзникех цхьанне а, ФРГ-агара дIанийккхачо, цунах дIакхета тнгадац. Цудухьа КIайча цIен гIонча а хинна юкъеэттав японски кулгалхо. Баккха бехк боацаш, шийна могар даьд цо — ерригача переговорашка «космически духьален» унзара совленаши Малхбузен оборонан бола цун лоархIами хестабаьб.

Цхьабакъда малхбузенъевропейски союзникаш хIанз а из хьехам дIатIаэца ца тугаш Iийнаб. Къаьстта чIоагIа оппозици духьала яьнна хиннай Накасонэна Париже, кхыметтел из ше а цар яхар нийса хетача кхоачаш.

Пентагоновски викала цу баркал доацаш йолча миссена цIенхаштта духьале хинна дIаэттай Малхбузен Европа мехкаштеи Японенеи юкъера ирагIъярех йола экономически вIашдухьленаш, къаьстта торговле сферера яраш. ТIеххьарча хана ма дарра аьлча Токиос цхьан оагIорахьа эза леладу уж гIулакхаш. Соахка Европейски Экономически Сообщества паччахьалкхенашка дехка японски товараш Японе царгара хьанйцарел 11 миллиард совгIа доллар дукхагIа хиннад. Европейскичарел вогIа а йоацаш, дукхха дарегIа йола японски автомашинаш, видеомагнитофонаш, бесаш дола телевизораш, бытовой техника ЕЭС рынкаш хьалйиза я. Цудухьа ховш да, торговле бувзамех дувцача хана Японе премьер-министр даккха бахьан доацаш вусаш хинналга.

Цхьабакъда Брюсселе «Юкъарча рынка» кулгалхошта а къаьст-къаьстача паччахьалкхений кулгалхошта а мегадац Японе еча шоай экспорта наькътIара духьаленаш кIезигъяра хьакъехьа хьашийгара дош даккха. Уж гIулакхаш дикагIа довзара ха эш, яхаш даь къамаьл. Малхбузен Европе башха цIенхаштта а лархIанзар, хIана аьлча дукха ха йоацаш Накасонэ кабинето шоай цIагIа вIашагIъелла «кхыча мехкашкара эца хIамаш» яха кампани шоашта йовзандаь, хIаьта цу хана премьера ше а французски запонка а йоаллаш итальянски галстук ийцандаь.

Визита итогех хьагучадаланзар империализма кхо полюс — США, Япони, Малхбузен Европа — вIаши кхоталлар а — хIаьта из керттера де лерхIар хиннад, — е тIеххьара шера вIаши кхерта яхар я. Барта боацаш хилар ишшта дIа да лаьцаш дисар. Практике чIоагIа да луш дице санна бокха экономически низ бола мохк дунен политике лоархIаме болаш хила еза яхаш дола деча Японе бокхаза хьалхаялкъадеш хиннар. Эггара лоархIаме долча гIулакхашка цун дипломати хIанз уж хьахьате Вашингтоно яхар деш хиннар. Гуш ма хиллара, башха толаме а доацаш.

В. ЧУКСЕЕВ,
В. КОРОЧАНЦЕВ,
В. САПРОНОВ.
(ТАСС).

ФИНЛЯНДИ. «Раума-Репола» фирма специалисташца цхьана болх беш болча «Судоимпорт» Ерригсоюзни объединенерча советски специалистий кулгалхо Г. М. Алиев финскин коллегашца.

Н. ГОРБУНОВА сурт. ТАСС.

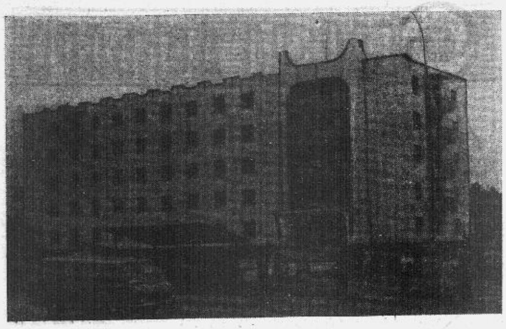

Грознерча Старосунженски улица тIа «Промавтоматика» яхача НПО-на лаьрхIа хьалдаьд пхезза вIаштIардаь хоза цIа - общежити. Из хьалдаьр я гIишлошъяра Нохч - ГIалгIай управленена чуйоагIа СМУ-2, дукхагIдола балхаш даьр я Герасименко Борис Макарович керте латта бригада. Сихен дикен баьча балхо таро хилийтай планах йоагIачул цхьа квартал хьалха из объект хьалъяь якха.

Общежити хьаеш хиннача гIишлонхой бригадаша къахьийгад «КПСС XXVII съезда — хьинареча къахьегама 27 декада!» яхача девизагIа шерра социалистически яхь а йоаржаяь.

СУРТА ТIА: Старосунженски улица тIа хьалъяь общежити.

Г. КУРИЛЕНКО сурт.

Школьни реформа—массане юкъара гIулакх

ХЬЕЖА ХЬО ГОВЗАНЧАШКА, ЛАЬТТА

«Науреский» совхоза болхлой бераш эIамига долча хана денз Iомаду къахьегам, юрта боахам беза. Царна кхетам балара, унахцIено чIоагIъяра, уж дегIабоалабара цхьаккха хIама кходац. Цар кара дIаенна я ма ярра йола дворец, цига шоай хьалхара гIа баккха долалу бераш.

Алпатовски станице нийсвеннар вацалца бIарахьеж Iалаьмате хоза яьча берий дворецa. Гаьнашта юкъе дагIа из Iаламо ходдаь, фаьлгашка дувцар санна дола цIа.

Беращца чакх мел доахаш дола ловзараш дувзаденна да уж къахьега Iомадарца, шоай совхозацара цар безам совбаккхарца. Дика хаоттам болча хана совхоза беша, комсаш йолча хул уж.

Балха тIерен догIIоздаьнней долаш доккхий хул совхоза къахьегамхой бераш.

— Кхыча тайпара хила йиш а яц, — йоах цу боахама директора Геннадий Ефимович Петренкос, — дукха ба моттигерча школа выпускникаш боахама масседолча доакъошка, комсаш лелаерий бригадашка, хьайбай боахаме, гIишлон подразделенешка.

Эзар сагах латташ йолча совхоза коллективера аханел совгIа бараш, совхоза берий беша хьалкхийна а Алпатовски юкъера школа чакхъяьккха а ба. Цудухьа хургба-кх из совхоза къахьегамхой, шоай берий учрежденешцара бовш боаца безам. Цудухьа йоахо ю уж лерттIа дегIабахкара, царна дIалу дикагIен дезагIен мел дар.

Совхоза шоашцарча безама бераша лу жоп.

— Тха школе дешаш 920 кIаьнки йиIиги да — йоах школа директора И. В. Петренкос. — Царех 600 бер миччa бесса лаьца а совхоза производстве дакъа лоацаш да. Из оаха дукхача хана денз кара а лаьца, хьадахьаш гIулакх да, хIаьта школьни реформа тIанйцача денз берашта къахьегама кхетам балара, царна болхлой профессеш Iомаяра болх боккхагIа чулоацам болаш а кердача формагIа а бу.

Соахка дешархой подрядни производственни бригадаш вIашагIйохнара инициаторащ хилар школа шаккхе а йислагIа класс. 23-ен 31-ен гектараш тIарча комсий бизза бола дай хилар царех.

ЙислагIча класса дешархоша комсомолкаша Алиев-гIар Марияси Самартен кулгалдеш йолча бригадай коллективаша комсаш кхеяра мел эшаш дола балхаш шоаш даьд.

— Цхьа агроприем мара яцар тхога ца яйташ — ядохимикаташта юхе дахийтацар тхо, комсашта молхаш тохийтацар тхога, — йоах Самарта.

ХIаьта хьувкъам кхаьча баьлча, хьалхарчарца чуйцар из бераша, гектара тIара 72 центнер а эпаш. Из санна толам боккхагIбарий бригадаща а баккханзар. Шоай комсаш чуйица баьлча, эIамагIболча новкъосташта а боккхагIчарна а новкъостала бахар уж.

— Тха дешархоша 15 эзар центнер комсаш яьхай, — аьлар совхоза керттерча агронома, де а доагIаш доаккхал а деш. — Сона-м хац уж хиннабецаре оахоша фу дергдар.

Иштта — из бегашта хIама дацар, дуккха физически низ а къахьегами знапешитIа а яхийта хьадаь гIулакх дар. Бегашта хила йиш а йий дешархоша цхьан сезонагIа цхьа миллион ах миллион комсий корсам яIа а еIа, цунна гIулакх деш хилча?!

Боккхийча комсаш лелаерий бизза бола партнераш а хинна дIаэттаб лакхехьарча классай дешархой. Царех хIараненa къахьегама книжка деннад. Баьча балхах къахьегама стаж дIалаьрхIай царна, алапи а тийннад. ХIаьта шу чакхдоаллаш планал совгIа хьувкъам кхебарах подрядни бригадай шинна а коллективана совлен алапи а премий а лаьрхIа 7 эзар сом делар.

Шинна а бригаде къахьегаш 60 бер дар, цу даькъе 24 кIаьнк а волаш, царех цаI мара висанзар тракториста удостоверени хьа ца эцаш—юхе мел бисарашa экзаменаш дIа а енна, юрта механизаторалла болх бе бокъо хьанйцар. Цу кагирхоех аханел дукхагIбараш школа чакхъяьккха ма баьллинге а, совхозе трактористалла болх бе бисар. Царех ба Шовхалов Мухьмад, ИсаевгIар Султани Абумуслими, Хусиханов Хожахьмад, Мутузов Руслан, Магомадов Ваха, иштта кхыбараш.

— Тха школе чакхъяьккхарех кхоалагIа дакъа совгIа бараш хIара шера совхозе болх бе бус, — йоах Ивета Валентиновна Петренкос. — ХIаьта боахамо дIаэц дика кийчбаь механизатораш, шофераш, гIишлонхой, тIаккха йиIигаш комсаш лелаерий бригадашка йолх.

Беращца цхьана къахьегаш ба цар хьехамчаш — производственни дешара мастераш В. Д. Лаптев, В. М. Логвинов, И. А. Зеленский, къахьегама урокаш хьехаш вола И. М. Пономарев, беррига классни кулгалхой. МоллагIча хана а гIо де, па ховр хьахьеха кийча ба йоккха опыт йола совхоза бригадираш — комсаш лелаераш Н. М. Щетинин, В. П. Голядкина, комсомолка Т. Кулакова, совхоза производства берригa специалисташ кулгалхойи.

— Карара шу дIадолалуш школа ерригача классашкара дешархой дог айденна бар, — дувц И. В. Петренкос. — Каст-каста вIашагIдетталора бераш, цхьанца хIама къувсаш дувцаши хулар. Из дерригa гуш болча хьехархоша кхетадора лакхерча классай дешархой сатийна ца бутар фуд. Бакъда, оаха новкъарле яцар, шоай планаш кийчъенна яьлча, бераш тхоашта тIадоагIаргдолга ховра тхона.

Берац дахка а даьхкар шоаш хьатIа. Цар дIадийхар хIара классе подрядни производственни бригада вIашагIйоллилга. Оаха хьаллаьцар цар уйлаш. Совхоза кулгалхой а раьза хилар цу гIулакха. Бакъда, 6-ча класса дешархошца фу дергда хацар, хIаьта эггара хьаьрагIа хиннараш-м уж ма барий.

Цхьан шера кхы сабар де деза оаш, шо эIамига да, оаха яхарах, хулаш хIама дацар.

КIеззига хьалха а даьнна аргда вай: «Чеченингушвино» объединене комиссе белгалдаьккхар дешархой бригадаша болх беча ворхI планташе тIара комсаша укх шера дика хьувкъам лургхилар. Эггара зокх болашагIа да хьалхара моттиг ялхлагIча классай шин бригадана хьожаяр (царех хIаранега 16 гектара тIа комсаш я). ХIаьта бригадираш ба Муртазов Идриси Чепрасов Сережаи.

— Шеко яц укхазара бераша хIара гектара тIара 75 центнер комсаш йоахаргхиларах, — йоах «Чеченингушвино» объединене начальника А. М. Конева.

Дешархой ворхI бригадо 193,8 гектара тIарча комсашта гIулакх ду. Бераша дош деннад, планагIа лаьрхIачул хIара гектара тIара 5 процент дукхагIа комсаш лха.

Шоай эIамагIболча гIончашта — берашта совхозе цхьаккха хIама кходац. Подрядни бригадай коллективашта хьалъяьй къахьегама дика лагерь. Совхозо мел эшача хIамашца Iалашбу уж: кхачанца, культ - спортинвентараца, газеташца, журналашца, книжкашца. Цеча уголоке телевизор, радиоприемник, музыкальни инструменташ я.

Дикь сахьата болх баь даьлча, юхе мел йиса ха шоай лагере йоаккх бераша; Цар дакъа лоац художественни самодеятельноста кружокашка, чакхдоах спортивни ловзараши яхьаши, кинофильмашка. хьеж. Совхозо берашта автобус хьожаю Каспийски форда тIа, Къулбаседа Кавказа вежарашха йолча республикай столицашка экскурсешка баха. ХIаьта хьувкъам чуйцачул тIехьагIа, дуккхабараш мах а боацаш Москве, Ленинграде бохийт.

Алпатовски школьникий гIулакх хьал а лаьца дешархой подрядни бригадаш вIашагIъехкай «Победа», Ленина цIерагIча, «Кавказ», «Солнечный», иштта кхы дуккхача а совхозашка.

Цхьан моттиге ца а латташ, совхозо школаца цхьана керда наькъаш, керда формаш лех. Масала, «Солнечный» яхача совхозе хIанале вIашагIъехкай Iалам лорадараш экспериментальнии звеньяш. Царех тийша дутт фуна тохкам белга.

Совхозий гIонца школашка кийчъяьй тайп-тайпара целевой кабинеташ, цу даькъе машиноведене яр а йолаш. ХIаьта хIанз юртбоахама техниках кагийнах меттел мехкарий а дика кхет. Уж а ба трактораш лехкаш.

— Тха боахам экономически дикка дегIабенаб, хIаьта цунна юкъе кIезига дакъа лац тха дешархой а, цудухьа берашта лаьрхIа дукхагIа средстваш хьакъоастае таро я тхога, — йоах совхоза директора Г. Петренкос. — ХIанз тхо производственни бригадашкарча дешархошта хозагIа йола школьни формаш Iалашъеш да.

...Эзараш бераш хIара денна бIаргаго йиш я «Науркий» совхоза комсий бешамашка. Дукхабараш доакъар Iалашде, ялат чуэца гIо деш ба.

П. ГАГИЕВ.

ЧЕМПИОН ХИННАВ

Укх тIеххьарча хана дика толамаш доахаш хьавоагIа Сунженски районе Iомавенна борец Албаков Аслан. Массехк ди мара дац из Италера цIавена. Цига хиннача классически хьисапе кIалтохаргах латарах йолча кагирхошта юкъерча Европа чемпионате хьалхара моттиг яьккхр вай мехкахочо.

Пхезза лата вийзар цун 56 килограмм дозал долча борецашца, хьалхара биъ къовсам ха а ялале ер котвоалаш чакхбоал, тIеххьарбар — очкошца ер котвоалаш (18:8).

Кагирхошта юкъера Европа чемпион — хIанз денз из цIи лелоргья Албаков Аслана.

А. САЛИЕВ.

ФИНАЛИСТАШ БЕЛГАЛБАЬННАБ

Футболах Нохч-ГIалгIайчен кубок яккхара полуфинальни ловзараш чакхдаьннад. Дувца дезац аьнна хет мел ира, теркам тIаозаш чакхдийнад уж къовсамаш, хIара коллективо кхетадора ийшар юкъера аравоалилга.

Финале кхачара эггара хьалха яхье яьлар «Грозтрубопроводстрой» треста «Строитель» яха командеи бурув тохара балхий Горячеводски управлене «Буровик» яха коллективи. Ши кIира хьалха республике хьалхле яккхара яхье вIашагIкхийтача цу шин команда къовсам цхьаккха кот ца воалаш, счет 1:1 йолаш чакхбаьннабар. ХIаьта, цох вIалла тара хиланзар кубок яккхара полуфинальни яхь. Йоккхача счетаца (6:0) гIишлонхоша эшабир мехкдаьттахой. «Строителa» спортсменаша еча атакашта духьала отта ца а могаш, ийшача а сагота боацаш мекъа, во, ловза баьлар уж. Цох пайда а эцаш, гIишлонхой нападающе Даудов Алаша кхо бургац чутох «Буровика» наIарашка. Иштта цар наIарашка шозза бургац чутох Шершнев Павела, цхьа бургац чутох Герзишев Рамзана.

Иштта котъяьннача «Строитела» бокъо яьккхай финале дакъа лаца. ХIаьта, Нохч-ГIалгIайчен кубок яккхара тIехьа цунца къовсалургья Аргунера «Вайнах». Полуфинале счет 1:0 йолаш цо эшайир Нохч-ГIалгIай территориальни транспортни объединене команда.

Финальни ловзар хургда 11 августе Грознерча Орджоникидзе цIерагIча стадионе.

Д. ТУРГУНОВ.

СПОРТИВНИ НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕ

МАССАЗА А УЛЛУВ ВА

«Динамо» общества езача атлетика зала дукха гаьна доацаш доаллача гIанда тIа къамаьл деш вагIар со Кодзоев ИбраьхIимца. Шера белаж йола эIамсаг тIа а вена, мархIайккхар соца вагIачоа. ЭIамсаг сона бIаргагушше а вайзар, из вар Арсамаков Исраьил. Исраьил дIавахача ца хаьттача Iеваланзар со: «Дукха ха йий шо ца гу?».

— Селхан тренировке хиннад тхо, — жоп делар Кодзоева..

Сел воккха воацача СССР заслуженни тренера корта лоа санна кIайбенна ба. Са дагарчох ше кхийтача санна йоах цо:

— Цхьаболча наха хет штангиста низ мара кхы хIама эшац, аьнна. — Из иштта дац, чIоагIа уйла е езаш а да спортивни гIулакх.

Итташ шераш дIаденнад ИбраьхIима тренерски балха, хIаьта тренер хилалехьа ше а вай республика спортивни сий лорадеш, толамаш доахаш Iовийннав помоста тIара.

ЛийрхIар хилац, дегIар мара, оал вайнаха. Штангист хила лерхIаш хиннавац Кодзоев а. 1957 шера ший ханарча кагийча нахаца «Динамо» стадионе волейболах ловза дагахьа вена хиннав из. Цига езача атлетика секци йолга хайча кагийча наха ази-ази дукхагIа айергьяр аьле ланаш дохк. Вурийтта шу даьннача Кодзоева Iотiакхайде бIаь килограмм йола штанга хьалъайю.

ШоллагIча дийнахьа коа теннисах ловзаш воаллача ИбраьхIима тIавоагIа цу хана «Буревестник» ДСО республикански совета чемпион хинна штангист В. Потемкин. Лоаллаха вахача цо къамаьл ду гIалгIай эIамсагаца, из секце ахар дехаш. Боксер хила безам болаш хиннача Кодзоева дукха кIодац из. Хьалха Казахстана кагирхошта юкъе боксах чемпион хиннавар цох. Юха а юха а шийга дехар дича вода из Г. А. Хачатурова кулгалдеш хиннача езача атлетика секце. Эскаре ваххалца ер ма бий аьнна боккха толам баккха вIаштIехьдаланзар цун, толамаш даххал дукха ха ящар штанга ийе волавенна а. Бакъда, цигара цIавеча спорта лакхаленга вугача наькъа юхьиг дIайолаю цо, хIаьта цу гIулакха дукха къахьега а дийзар.

1962 шу... Эггара хьалхара боккха толам баьккха из дицлургдоацаш ИбраьхIима дег чу дисад. Н. К. Крупскаяй цIерагIча Грознерча культура Двореце чакхйоахача Къулбихьен Россе зона хьалхле яккхара яхьашка дакъа лоац цо. Ший дар сана дозал дараштa юкъе хьалхара моттиг а йоаккхаш, цунца цхьана спорта мастера норматив кхоачашъю Кодзоева.

Цо леладечох дог эккхийта гIерташ хиннабац эIамсага да-нана, ИбраьхIим шоай берашта юкъе эггара воккхагIа вале а. Спортаца хьоашал хилар могадеш хиннад цар. Иштта дIаволавеннача штангисто даьха толамаш кхы а дукха да. «Спартак» ДСО ше волаш ворхIазза цу общества Российски совета чемпион хиннав из. Ший говзал дегIакхувлаше, секци а лелаеш цо кхебора къона штангисташ а.

1968 шера денз тренерски болх бе волавеннав ИбраьхIим. Из болх бе атта хиннадац, цул совгIа спортивни база дика яцар, секце ухараш дукхагIча даькъе Грознен юхе ядача юрташкара хьаухаш хиларах цар саготде дезаш хиннад. ХIаьта а ший болх тоабе гIерташ волча цо, хала дале а дог ца эккхаш дIабихьаб ше хьалаьца никъ. ТIатеIIа къахьегаш хиларо дика лер юташ а хиннай. Дукха ца говш Кодзоева кхевеча штангистах Хамидов Ваха мехка чемпион хул. Цу хана хиннай пятисотникий клуб. Цунна юкъевахав ИбраьхIима кхеваьча штангистех цаI — Долгочев Игорь.

— Хала дале а цу тайпарча толамий духьа болх бе мегаргда, болх бе беза, — яхаш, ший са тедеш хиннад треперо.

Оалаш ма хиллара, водар гаьнавоал. ХIаьта Кодзоев гаьнавалара дика тешал деш да ер масал. ДIадахача шера дунен дикагIволча итт штангистах пхиъ вай мехкахочо кхеваь ва. Ужаш ба Арсамаков Исраьил, Седаев Мухьади, Сайдуласв Адам, Эдельханов Умар, Тахаев Руслан.

Царех цхьабарех къаьстта дувца безам ба; Сайдулаев Адами Арсамаков Исраьили... Царех фу аргдар Iа тренер хиларах тарра, аьнна аз шийга хаьттача ИбраьхIима аьлар:

— Сона хеттача тайпара кхийнаб.

Цу дешашца дукха дар, котало яккха безам хилар, тренировкашка чIоагIа къахьегар, хьехамчо дIадехараш дизза кхоачашдар, иштта кхыдараш а.

1974—1976 шерашка Сайдулаевх кагирхошта юкъе дунен рекордсмен, шозза дунен чемпион, боккхагIчарна юкъе вай мехка чемпион хул. Цул совгIа, кхувшбоагIарех ше лоархIе а боккхагIбарий дунен шиъ рекорд оттаю цо. Цох эIамига дакъа даллацар тренера а.

— Исраьил кхойтта шу даьнна мара вацар эггара хьалха со волча венача хана. Бакъда, цу хана а чIоагIа ловш вар спорта лакхаленга кхача. Юххьанца эшар из да, хIаьта кхыдар хьаIомаде, къахьегамца хьаде йиш йолаш да, — дувц Кодзоева.

Укхаза чIоагIа гIо ду Арсамаковна хьехамча а хинна дIаэттача ИбраьхIима; Тренера ховра кIаьнк да а воацаш кхувшвоагIилга, цудухьа дукхагIа йоахо йора цун. Хьехар дора, эшшача оагIув хьаллоацар. Исраьила мел яьха коталонаш дагаръе отте уж дукха я.

— 1980 шера Москве Олимпийски ловзарашка Ю. Варданяна оттаьча рекордал итт шера цхьаннена а тIехвала могаргдац аьнна хеташ хиннаб специалисташ, — йоах ИбраьхIима, — цхьабакъда, нийс бутт балалехьа рывок еча 179,5 килограмм хьалъайю Арсамакова. Из Варданяна айьячул ах килограмм дукхагIа яр.

Исраьила дIахо дийшача бакъахьа хеташ волча тренеро даим а из хьалхадоахаш хиннад эIамсага.

— Цкъа чемпион хилча гIоргва со деша, — оалаш хиннад штангисто.

ХIаьта хIанз Исраьил Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически института физвоспитане факультета йиъ-лагIча курсе дешаш ва.

ИбраьхIимен Зухрайи воI, йоI да. ВоI Мухьмад пединститут а яьккха эскаре гIулакх деш ва. йиIиг Лилия бархIлагIча классе дIачуяьннай.

— Аз дукхагIйола ха араяхьа йоаккх, сборашка а, яхьашка а. Укх шера цхьа бутт хиллал ха цIагIа яккха вIаштIехьдаьннадац са, — дувц тренеро.

Иштта низ, хьинар ший гIулакха дIаденнадаь даьхад, хIанз а доах цо доккхий толамаш. Цо кхеваьв кагирхошта юкъера шовзткъен боккхагIчарна юкъера виттен дунен рекордсмен. Из ца зувш а дисадац. 1975 шера цунна еннай РСФСР заслуженни тренер яха цIи, хIаьта укх шера СССР заслуженни тренер хиннав цох.

Соахка хала цамогаш а хинна, больнице кхаьча хиннав Кодзоев. Больница наIарга латташ хиннаб спортсменаш.

— Цу хана мара ханзар сона бокъонца се царна мел веза, — дагалувц ИбраьхIима. — Нийсса ах лазар дайдир сона цар.

Цу тайпара дика гIулакхаш, бувзамаш, доттагIал да тренерай спортсменаштен юкъе, из кIезига лоархIам болаш а дац толамашка кхачара.

ХIанз Феодосен тIаккха Подольскен хургйолча сборашка бахаб штангисташ. Цул тIехьагIа Швеце дунен чемпионате гIоргба. Массаза санна царна уллув ва тренер.

С. АРЧАКОВ.

ЛОАЦЦА ХОАМАШ

АКРОБАТИКА

Краснодарски крае Славянск-на-Кубани яхача городе хилар спортивни акробатиках долча 5-ча Ерригроссийски юрташкарча ловзарий финальни яхьаш. Цига дакъа лаьцача ялхайтта командана юкъе вай республикерча коллективо бархIлагIа моттиг яьккхар.

Къаьст-къаьстача спортсменашта юкъе хиннача къовсамашка кхоалагIа призер хилар «Урожай» ДСО «Шовда» яхача берийн кхувшбоагIарийн спортивни школа дуэт — Шульга Иран Исаков Григорий. Юрташкарча спортсмений Ерригсоюзни ловзарашка дакъа лоацаргда цар.

ФУТБОЛ

Чакхдаьннад футболах Нохч-ГIалгIайчен клубни хьалхле яккхара хьалхарча гон юкъедоагIа ловзараш. Яхьаш дIахьош я кхойтта команда. Хьалхле лелаеш я аргунски «Вайнах», цун ткъаь шиъ очко я. Цхьатарра очкош (21) яьхай «Монтажникои» «Динамоси».

Т. СОКОЛОВА.

ТУРНИРНИ ТАБЛИЦА

Футболах мехка хьалхле яккха шоллагIча лига кхоалагIча зоне ловзача командай хьал укх тайпара да тахапарча дийнахьа.

		лайзай	оч.
1.	«Ростсельмаш»	15	26
2.	«Уралан»	15	21
3.	«Сокол»	15	19
4.	«Атоммаш»	15	18
5.	«Дружба»	15	18
6.	«Спартак»	15	18
7.	«Машук»	15	18
8.	«Нарт»	15	14
9.	«Волгарь»	15	13
10.	«Терек»	14	13
11.	«Цемент»	14	12
12.	«Торпедо» Тг.	15	12
13.	«Торпедо» Вж.	15	11
14.	«Динамо»	15	9
15.	«Салют»	15	8
16.	«Стрела»	15	8

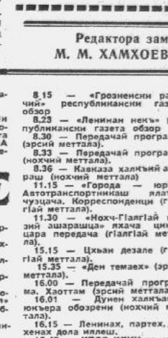

Финишага.

В. ЕЛИЗАРОВА фотоэтюд.

ТЕЛЕВИДЕНИ

23 ИЮЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — Мультфильмаш: «Фантази», «Гlетта лела форда нема».
9.05 — Документальни телефильмаш: «Са хьамсара дода хинилг», «Хиргдолчун духьа».
9.40 — «Дудука оаз ек». фильм-концерт (Ереван).
10.10 — Фильм — берашта. «КомаровгIар вежарий».
11.05 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — Социалистически мехкий документальни фильмаш: «ДоттагIало хьаккелла» (СССР), «Объективе я ЧССР».
15.20 — «Школа». Художественни телефильм. «Чубук» яха 2-гIа сери.
16.25 — «Кердадараш».
16.30 — «Призвание». Радиомонтажникий Ерригсоюзни конкурсах.
17.00 «Египтацара вIашагIкхетараш». Телеочерк.
17.30 — «Массанена йола стадион».
18.00 — «Таханарча ханара дунен кагирхой болами».
18.30 «ХIара сурта тIа — малх».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Iилмен вахари».
19.30 — «Оаха хьоашал тессад Москве». 1957 шера хиннача кагирхойн студентийн VI Ерригдунен фестивалах дола документальни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — Эстрадни обозрени.
22.35 — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 Iуйранара гимнастика.
8.15 — г. Орелера баянистий триос дIалохк.
8.35 — «Лаурах лу миллион». Художественни фильм (ПНР).
9.40 — «Будильник».
10.10 — «Красный Октябрь» хинна вIашагIкхетараш». Документальни телефильм.
10.40 — «Шахматни школа».
11.10 — М. Глинке цIерагIча вокалистий XI Ерригсоюзни конкурса лауреатий выступлени.
11.30 — Фильм — берашта. «Засекреченный город».
12.40 — Французски мотт Iомабара 2-гIа шу.
13.10 — Ленински комсомола преме лауреата «Хорошки» яхача фольклорно - хореографически ансамбла концерт.
14.00 — «Советски Эскар. Каспийски Краснознаменни...» Документальни фильм.
14.20 — «Хьана улица тIа да цIей» Горьковски області культурно-спортивни комплексех».
15.00 — «Кердадараш».
17.55 — Атеистически темах. «Сектанташна гIолла бодац иразага никъ». Телевидене Грозненски студе фильм (нохчий меттала).
18.05 — «Образцово-хьокхаме йола гIишлош» (хьалхалаттача опытах — Iилман-популярни фильм.
18.35 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.55 — «Малара тIа ца кхер — вахара норма».
19.10 — Киножурнал.
19.20 — Вахара хьисап — советски. «Фронтовикаш — АхматхановгIар вежарий».
19.45 — «Дунен халкъашта юкъерча обозрени» (гIалгIай меттала).
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!»
20.15 — В. И. Саввина цIи дагалоацама хетаь волейболах йола Дунен халкъашта юкъера турнир. МаIа нах. СССР-1 сборни — Финлянде сборни. Ленинградера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Чукотка начальник». Художественни фильм.
23.05 — «Кердадараш».

24 ИЮЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Говза кулгаш».
9.00 — «Тешама кIай тIеххьар». Берий спортивни клубах дола документальни телефильм (Ленинград).
9.30 — ДIалохк РСФСР халкъа артиста Дунен халкъашта юкъерча конкурса лауреата Е. Блинова (балалайка).
9.55 — Мультфильмаш: «Сигаленга дIахкачара», «Олимпийски оамал».
10.15 — «Путешественникий клуб».
11.15 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Практикаца технад». Документальни фильмаш: «Фу мах ба минута?», «Саги торговлии».
15.25 — «Школа», Художественни телефильм. «Запевала» яха кхоалагIа сери.
16.30 — «Кердадараш».
16.40 — «Хьасташ».
17.15 — «...Ялхайтта шу даллаца а кхы боккхагIа а».
18.00 — «ДоттагIийн тIаэц Москвас».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Тха беш».
19.30 «Малара тIа ца кхер — вахара норма», «СелаIад» яха дезала клуб.
19.45 — «Кердадараш».
19.55 — «Цун вахара берда йист» яхача 3-серийни долча художественни телефильма премьера. 1-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Кинопанорама».
23.05 — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Илли ала сона, ала Прокошина». Документальни телефильм.
8.45 — «Чукотка начальник». Художественни фильм.
10.15 «Вперед, орлята». Киевера передача.
11.00 — «Дезали школен». Тележурнал.
11.30 — Мультфильмаш: «Циск Леопольд арадаьнна доладалар», «Циска Леопольда ахна».
11.50 — «Юртара сахьат».
12.50 — Немецки мотт Iомабара 2-гIа шу.
13.20 — «Салют, фестиваль!» Москве хургйолча кагирхойи студентийн XII Ерригдунен фестивала хетаь кагирхой передача.
15.05 — «Кердадараш».
17.05 — «ПлатоновгIар эшаш ба». Телефильм.
17.25 — «Инспектора Ковалева саготду гIулакхаш». Документальни фильм.
17.45 — «Баьца хьоар хьадар». Iилман-популярни фильм.
18.05 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.25 — «Спортивни Нохч-ГIалгIайче» (нохчий меттала).
18.55 — Киножурнал.
19.05 — ЦхьоалагIа эрсий револоци хинна 80 шу дизарга. «1905 шера лувнхера».
19.25 — «Доакъар духьа — ялат духьа санна» (гIалгIай меттала).
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Кердадараш».
20.20 — В. И. Саввина цIи дагалоацама хетаь волейболах йола Дунен халкъашта юкъера турнир. МаIа нах. СССР-1 сборни — Болгаре сборни. Ленинградера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — Оперни сцена мастераш. Марио Дель Монако.
22.40 — «Кердадараш».
22.45 — В. И. Саввина цIи дагалоацама хетаь волейболах йола Дунен халкъашта юкъера турнир. МаIа нах. США сборни — Японе сборни. Ленинградера передача.

РАДИО

23 ИЮЛЬ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш гIалгIай меттала).
7.35 — Хоамаш, хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненски рабочий», «Комсомольское племя» республикански газетий обзор.
8.23 — «Сердало» республикански газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.36 — Нохч-ГIалгIай ашарий концерт (гIалгIай меттала)
9.15 — «Доакъош технически эргадаьха тоадара тIехьа» (нохчий меттала).
9.30 — «Къона заманхо» (гIалгIай меттала)
16.00 — Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
16.01 — «Эрсий мотт — доттагIалени вежарлени мотт ба». Беседа (гIалгIай меттала).
16.16 — Ялат чуэцача хьалхалаттарашта дола концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — «Юртара вахар» (эрсий меттала).

УКВ

17.00 — «Поэзия» яха альманах.
17.36 — Лирически иллеш.
18.02 — Художественни самодеятельноста доакъашхой выступлени.
18.37 — Иллеши ашараши.
19.00 — Халхара ашараш.

24 ИЮЛЬ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненски рабочий» республикански газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» республикански газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — Кавказа халкъий ашараш (нохчий меттала)
11.15 — «Города — юрта». Автотранспортникаш ялаташ чуэцача. Корреспонденци (гIалгIай меттала).
11.30 — «Нохч-ГIалгIай поэзий ашарашца» яхача циклацара передача (гIалгIай меттала).
15.15 — Цхьан дезале (гIалгIай меттала).
15.35 — «Ден темаех» (эрсий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
16.01 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала).
16.15 — Ленинах, партех, даьхенах дола иллеш.
16.45 — КПСС XXVII-ча съезда накъадолхаш». «Сийленах а эзделах а». Беседа (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — «Ялат довра духьале е». Рейд (нохчий меттала).

ХОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грозней кIезиг-дукха морхаш а йолаш йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 27 — 32, Грозне 29—31 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, юкъ-юкъе догIа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 12—17, дийнахьа 21—26 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

Редактора зам. **М. М. ХАМХОЕВ.**

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64, корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ00217. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3536.